

VÄLIS-EESTI

NR. 9/10

SEPT./OKT.

1939

Eesti Mehaanilise Puutööstuse Aktsiaselts

A. M. LUTHER

Saaduste müügi kohad:

Tallinnas: V. Posti 9, tel. 446-16.

Pärnu mnt. 69, tel. 482-60.

Tartus: E. W. Jürgens, Ulikooli 2, tel. 7-88.

Pärnus: A/S. Heinr. Puls, Kuninga 19, tel. 2-56.

A/S. Jaak Puhk & Pojad, Pikk 6, tel. 1-90.

Viljandis: Eestimaa Põllumajanduse Kaubamaja

E. Woormann & Ko, Lossi 30, tel. 1-59.

Petseris: Paul Mägi & E. Nassar, Turupl. 16, tel. 1-15.

Võrus: Joh. Salveste, Jüri 24, tel. 1-32.

VÄLISEESTLASED!

„PÄEVALEHTE“

LUGEDES OLETE ALATI KODUMAA SÜNDMUSTEST TEADLIKUD.

KINDLASTI HUVITAVAD. TEIE LAPSI
EESTI LASTE LOOMINGUD. SELLEKS
TELLIGE OMA LASTELE KORD
KUUS ILMUV LASTEAJAKIRI

„LASTE RÕÕM“

„PÄEVALEHE“ RAAMATUKAUPLUSTE

KAUDU ON TEIL VÕIMALIK SAADA KÕIKI EESTIKEELSEID RAAMATUID, MAAKAARTE, LINNAPLAANE JNE. KÕIGI EESTIS ILMUVATE AJAK. PEALE TELLIM. VASTUV.

TALLINNA EESTI KIRJASTUSUHSUS
TALLINN - EESTI PIKK T. 2

VÄLIS-EESTI

Sept. — Okt. 1939.

Nr. 9/10

11. AASTAKÄIK

Euroopa sõda ja Välis-Eesti.

Kaul Kadak.

Sõjavanker on Euroopas alustanud oma armutut veeremist. Kui käesolevad read jõuavad lugejani, on sõja halastamatute raste alla jäänud hulk inimelusid, purustatud ja hävitatud suuri varandusi, millede loomiseks virgad inimkäed olid töötanud aastaid püsivuse ja pingutusega.

Ainult kakskümmend aastat lahutavad meid Maailmasõja kogemust, selle kuldusest ja mõttetusest. Vaevalt-vaevalt on jõudnud peale kasvada uus generatsioon, kui juba jälle on haaratud samade meetodite järele, et lahendada riikidevahelisi tüliasi.

Kuid asjatu oleks siin lugeda moraali, või kellele? Sündmustel on sagedasti oma sisemine loogika ja inimlikele püüetele vähekuulekas arenemiskäik, kus üks nähe kutsus välja vastasnähte, küsimata, kas me seda tahtsime või kavatsesime. Aktsioonile järgneb reaktsioon, samuti jõu- ja vägivallatarvitamisele sellele vastupanek. Kuni püsib rahvaste- ja riikidevaheline egoism, tekivad mitte üksi huvid, vaid ka arusaamiste kokkupõrked ja nende lahendamisevajadused. Oluline on vaid see, kas inimkond suudab luua ja säilitada ratsionaalsete lahendusviise, kui seda on sõda.

Uus Euroopa sõda on materialistlike huvide vastuolude kõrval õige suurel määral ka mõtteviiside ja arusaamiste verine kokkupõrge. Esmajoones on küll küsimuses Euroopa ülemvõimu ja maailmapoliitilise

domineerimise probleem, aga samas võitlevad ka kaks maailmavaadet ja mõtte-laadi.

Kogu maailm elab jälle sõjaõhkkonnas. Praegu asuvad küll sõja otseses tegevuspiirkonnas peamiselt Euroopa ja Aasia, kuid keegi ei oskaks ennustada sõjatule levikut ja tulevast ulatust. Kaudselt on aga juba nüüd kogu maailm asetatud sõjaga kaasaskäivasse uude materiaalsesse ja psühholoogilisse olustikku. Inimeste igapäevane elu maailma kaugemaiski kolkais ei saa jätkuda enam päris endiselt.

Psühholoogiliselt valdab laiu rahvahulki teatav rahutus. Rahuaja tasased töö- ning loomismeeleolud lõovad kõikuma. Majanduslik elu oma kaubavahetuse, hindade, töö- ja teenistusevõimalustega muutub kitsaks ja ebastabiilseks.

Selles olukorras tuleb meeles pidada, et Välis-Eesti oma territoriaalse ulatuse poolest kujutab enesest kogu seda suurt ja laia maailma, mis asub väljaspool Kodu-Eestit. Sõja lõkete ja leekide tekkimiseks on seal avaraid võimalusi küllalt.

Väliseestlased oma üksikute liikmete või perekamategi kolooniate näol siin-seal kujutavad endast sellel suurel pindalal vaid väga üksikuna tunduvaid täppe ja laiike. Eks see kajastu ka inimesis endis: üksikolek rahutuil ja segastel aegadel ei kergenda nendest ülesaamist kellelegi, küll aga vastupidi: võõras ümbrus ja vöö-

rad arusaamised ei anna sagedasti seda hingelist jõudu ja alust, millele üksik eestlane või eesti pere raskeil ja keerukail aegadel võõrsil võiks toetuda.

Seepärast on täiesti loomulik ja arusaadav, et tekib tahe olla omade keskel, olla sidemes selle väikese maaga maailma suurte maade ja merede seas, mille saatusest oleneb kogu eesti rahva ja riigi tulevik ja heaolu. Ainult ühistunne teeb tugevaks. Mitte ükski neid, kes on ruumiliselt üksteise läheduses, vaid ka neid, kes asuvad üksteisest eemal, kes on oma rahva kehast perifeeriasse sattunud, kuid kelle alatiseks ja põhiliseks tungiks jääb siiski vastassuund — tagasi oma rahva juurde! Selline soov kõneleb parimal ja selgeimal viisil vajadusest ühistunde ja ühtehoidmise järele oma rahvaga ka võõrsil.

Rahvusvahelise rahutuse päevil tulevad väliseestlase mõtted ja tunded oma rahva ja maa juurde tagasi küll hoopis sagedamini. Ajul, kus väga suured jõud on võitluses, tuntakse rahutust oma maa saatuse pärast.

Seepärast on meie kohus siit — kodust — ütelda, mida nagu aimame küsitavat.

Võime kindlasti ja rahulikult vastata: Eesti on praeguses sõjaõhkkonda asetatud maailmas üheks kõige rahulikumaks ja kindlamaks paigaks üldse. Eesti riiki ei ähvarda ükski otsene sõjahädaoht, meie rahvast ei ole haaranud mingi sõjakartus ja rahutus, vaid ülesehitav, kindel ja rahulik töomeeleolu kestab vankumatult edasi. Puhkenud Euroopa sõjas on Eesti osanud endale kindlustada täieliku erapooletuse sõdivate riikide suhtes. Veel enam: oma suuremate ja vähemate naabritega on Eesti riigil otsekoheselt sõbralikud ja heatahtlikud suhted. Vahariigi valitsuse ettenägelik ja aastatepikkuselt kindel erapooletusele ja headele suhetele toetuv välispoliitika on ka keerukail päevil kindlustanud Eestile vajalise lugupidamise ja respekti. Eesti riigi rippumatuse üle ei ole

otsustatud ega otsusta ka tulevikus keegi muu, kui ainult meie ise. „Üle meie peade tehtud sobitustele astutakse jõuga vastu,“ ütles peaminister K. Eenpalu oma kõnes alles hiljuti. Eesti tahab ka nüüdses sõjas oma erapooletust mitte ainult deklareerida, vaid, kui tarvis, siis ka kaitsta kogu oma jõuga.

Seda meie välispoliitika kindlat erapooletusejoont on nüüd ja varem tunnustavalt hinnanud ka meie suured naaberriigid ja Eestil on sõlmitud pikemaks ajaks mittekallaletungi-lepingud nii Saksamaaga kui Nõukogude Venega. Need lepingud on parimaks pandiks, mille alusel Eesti riigi ja rahva sõbralikud suhted meie kahe suurnaabriga areneda ja süveneda võivad.

Väliseestlaste suur pere võib seepärast olla rahul ja õnnelik, et meie maa ja rahvas sõjast eemale on jäänud ja oma elu ka untes olukordades edasi võib ehitada. Isegi enam: ta võib pakkuda julgeolekut, peavarju, tööd ja leiba ka neile eestlasile, kellele see väljaspool praegu mitte enam igal pool kindlustatud ei ole.

Kõike eeltoodut kokku võttes võime arvata ja uskuda, et Eesti riigi välispoliitiline kindel olukord ka väliseestlastel oma igapäevast eluvõitlust julge ja kindla enesetundega jätkata lubab. See asetab aga ühtlasi väliseestlasile kohustuse omaltki poolt teha kõik, mis Eesti riigi seisundi ja püüete selgitamiseks võõrsil teha võimalik on. Eesti rahvusvahelises kindelolukorras ja majandusliku läbikäimise võimaluses ei tohi olla kellelgi mingit kahtlust.

Sama patriotism, mis kannab kodueestlaste tööd ja võitlust, tiivustagu ka eestlasi võõrsil meie väikese, kuid vapra ja tugeva isamaa hea nime ja ilusa tuleviku kasuks tegema kõik, eriti nüüdseis sõjalaolukordades. On kõik eeldused uskuda ja loota, et Eesti riik ja rahvas ka eelseisvaist keerulistest aegadest välja tuleb karastatuna ja väarikana.

Tallinn, sept. 1939.

Rio de Janeiro linnulennult.

Brasiilia rõõmsam pale.

Kaarel Lepik.

Eestlasi Brasiilias ei ole enam kuigi palju. Neid küll veel on siin, aga küllaltki suurel arvul on neid kodumaa abiga läinud juba kodumaale tagasi, ja meiegi, veel siinviibijate hulgast nii mõnigi valmistub järgima lahkunute eeskuju. Seega loojeneb lõplikult too vikerkaarevärvides veetlev fatamorgaana, mis tosin aastaid tagasi meelitas ja tõi siia randadele nii mõnegi tuhande suguvenna-õe. Aga kui nende ridade kirjutaja praegu on haaranud sule, siis mitte küll selleks, et ka omaltpoolt siunata siinset suurt, omaaegset Kaananimaa põhja, ja samuti ei taha ma hakata pead murdma ja sulge teritama ka küsimuse kallal, kuivõrd hea ja tulemusrikas väljarändaja on eestlane. Pealegi, kui tõe suhtes õiglane olla, võib vägagi kahelda, kas eestlasel üldse tarvitseb seda olla.

Ent asjaolu, mis mõnel määral siiski nõuab õiendamist ja manitsevat rahustamist, seisneb nimelt selles, et — kas tahtlikult või ka kogemata, — asjata ei mindaks liiale ja ei satutaks ühest äärmusest teise ka Brasiilia suhtes, — kuni tema täieliku needmiseni.

Ei saaks ütelda, et viimasel kui ühel eestlasel ka praegu Brasiilias käsi käiks halvasti, ja kui arvestada praegust segaduslikku olukorda ja halba ajastut kogu maailmas, siis tuleb küll vaid imestada, et Brasiiliaski hättajäänud eestlaste arv pole osutunud veelgi suuremaks. Lõpliku tõena Brasiilia suhtes tohiks küll püstitada ainult asjaolu, et ta on niisama hea ja halb kui iga teinegi „uus“ maa, kuid teistest omataolistest osutub halvemaks nimelt selles, et ta on alles

veelgi metsikum teistest. Kui aga vaadelda teda vaid välises ja välimuslikus perspektiivis ning, sõltumatult tänapäeva majandusoludest, ainuüksi tuleviku-väljavaadete seisukohalt, siis võib lõppotsus Brasiilia kohta saabuda veel väga soodus.

Ruumi elamiseks Brasiilias jätkub sadadele miljoneile, ja kui tema praegune elanikearv võrdub vaid Prantsusmaa ja Itaalia omaga, siis ometi tohib loota, et lähematel aastakümnetel see arv jõudsasti kasvab ja Brasiilia rikkalikud loodusvarad võetakse kasutamisele.

Samaselt nagu Põhja-Ameerikas sada aastat tagasi, nii ka Brasiilias kogu elu on koondunud vaid rannikule, ning teatud ettekujutuse sellest, kuivõrd tühi ja asustamata on maa veel praegu, saab siis, kui meenutada, et tema suurimad linnad ja keskused, — Santos, Sao Paulo, Rio, Bahia ja Para asuvad üksteisest umbes samas kauguses, nagu on Stockholm Sitsiiliast. Ent seegi kujutelu jääb vaid osaliseks, sest kogu maa loodusvaradest on uuritud ja on teada juba ainult umbes üks kümnendik. Omamoodi ajalooliseks imeks oli seegi, et 15. ja 16. sajandil väike Portugal, olles varustatud vaid peotäie laevukestega, suutis vallutada esiteks India, siis poole Aafrikat, ja viimasena kogu tohutusuure Brasiilia. Ning mitte vähem kummalisena võib näida ka tõik, et Brasiilia järgnenud rahulikkude sajandite kestel kuni tänaseni on jäänud ühte ja arenenud üheks orgaaniliseks tervikuks.

1939. aasta Euroopast lahutavad Brasiiliat veelgi kaks tähtsat erinevust. Esiteks, oma 40 miljoni elaniku hulgast Brasiilia kutsus sõduritena lippude alla vaid käputäie mehi. Ka oma ulatusliku rannapiiri kaitsemiseks vajab ta vaid väikest laevastikku; ning sõjavarustise hulgas ei leidu Brasiilial nähtavasti isegi niisuguseid inimkonna „päästeabinõusid“, nagu on mürkgaasid ja tankid. Teiseks võib märkida nähet, et Brasiilia

pole veel enda suhtes avastanud rassiprobleemi. Pigemini, ta on selle lahendanud, seda täielikult ignoreerides. Tema rahvastiku sulatuskattasse juba igivanast ajast saadik on mahtunud koos elama ja segunema valged, punanahad, neegrid, portugallased, sakslased, itaallased, siaav-lased, jaapanlased, kristlased, juudid, buddausulised ja paganad. Koolides, tehastes ja mujal töökohtades, tantsupõrandail ja mujal lõbustuskohtades kõik need mitmevärvilised tõud sobivad üksteisega niivõrd hästi kui seda üldse võib oodata kaasaegselt inimeselt. Mitmekesistes kombinatsioonides segaabielludest sündinud uued põlvned brasiillasi omavad ka oma kindlat rahvuslikku iseteadvust, kuid õnneks kaugeltki mitte niisugust marurahvuslust, nagu seda võib näha nii mõnegi Euroopa rahva juures.

Korrastamata ja arendamata, nagu veel võibki olla selle ürgselt suure ja rikka maa elu tänapäeval, tema võlu on aga eriti kütkestav, surmani meeldesööviv kõigile neile, kellele on antud võimet nautida looduseilu. Kui piirduda näit. ainult pealinna Rio de Janeiro välise ilme tunnustamisega, siis paratamatult kipub selle nägija kirjeldamisel sattuma superlatiividesse. Juba eemalt, laevaga linnale lähenedes, — nii mitmendat korda kui see ka ei toimuks, — on vaatepilt alati ülimalt naudinguline. Taamal määratusuure udupilvena selginev mäeahelik vaatleja silmade ees valgub lõppeks teravaiks, taevakõrgusteks mäerahnudeks, mille iga tipp rahva kujukas keeles on ristitud omapäraselt: Lesknaine, Käärakas, Peni, Jumalasõrm, ja üle kõikide teiste Pao de Assucar, Suhkrupea, mis järsu hiigelmonumendina kerkib otse linna kohal, samaselt nagu Vabadussammas New Yorgi sadamas. Uhke, üksiku monoliidina teistest pisut eemal aga tõuseb taeva poole Suhkrupeastki suurem hiiglane — Corcovada, mis õnnistab Rio de Janeiro't oma suure, öösiti valgustatud ristiga.

Kohviistandus Brasíllias.

Olles läbinud saarte labürindi lahe suudmes, näeb läheneja lõppeks ka linna, kuid mitte kõike korraga. Sest Rio vaatleja silmale avaneb lehvikuna. Linn jaguneb eriosadeks, millest igatüki, lahutatud teistest mäeseljandikuga, asetseb lahe kaldail omaette.

Iga linn on seda võluvam, mida rohkem temas leidub kontrastseid erinevusi. Rios on niisuguste erinevuste äärmused küll eriti suured, kuid nad sulavad omavahel omapäraseks harmooniliseks tervikuks. Linna feodaallossid, kuigi luksuslikult sisustatud ja ümbritsetud iluaedadega, ei mõju siiski silmatorkavalt; silm ei näe nende küljes karjuvaid fassaade ja seetõttu nad sulavad ümbrusega orgaaniliselt. Linnas kõikjal, rahulikel metsaga kaetud mäenõlvadel leidub kauneid ehitisi, moodsaid perekonnaelamuid. Aga ka Rio agul, nn. f a v e l l a, omab sarmi. Vaesed või-

vad püstitada oma hütte igasse paika, kus maa on üles harimata, ning selliseid, nelja seinaga, õlg- või plekkkatusega majakesi näeb Rios tõusvat sadu. Igas neist elutseb negri- või mõne segaverelise perekond ja pere hulgas mõnel juhul veel ka seapõrsas ja paar kana. Hütid jäävad paigale vaid niikauaks, kuni maa omanik seda kasutama hakates tuleb ja elanikud ära ajab. Aga sellised hütid siin, otse metropoli keskel, džunglitaolises looduses ja maalilises maastikus, ei mõju masendavalt, traagiliselt, neid kaunistab ümbritsev loodus ise.

Enne meie elektriajastut iga suurlinna ilu lõppes öö tulekuga. Siis kogu linn vajus piimrohekaske uttu, milles vilkus vaid üksikuid gaasilaternaid eksinud vaimudena. Tänapäeva elektritulede rikkalikus säras Rio aga on öösi kaunim New Yorgistki.

Et saada sellest täielikumat ettekujutust, selleks tuleb hämaruse saabu-

des köisraudteel sõita üles Suhkrupeale. Laskub troopikaöö. Ning samas järsku lahe kaldajoon kõigis oma soppides lööb kümnete kilomeetrite pikkuselt lookleva maona helendama elektrituledes. Taamal, lahe teises otsas, madu kannab taevani kumavat valguskrooni — kesklinna tulesid. Sellele vaatepildile täiendava üllatusena lisandub mao taaskordne peegeldumine ookeanis. Seal aga ta ei püsi paigal, vaid liigub ja ujub koos lainete tõusu ja langusega.

Sellelt nõiapeeglilt pilk pöördub sisemaa suunas, ning üllatub seal veelkordselt. Corcovada mäetipus särab illumineeritud hiigelrist. Ta näib hõljuvat maailmaruumis, eemal maa-kerast, pigemini mingi suure sõbraliku tähekoguna kui inimese kätetööna. Särab kaugelt ulgumerele, vastu laevadele, heledamalt kui ükski signaalituli. — Rio sobivaima embleemina.

Sao Paulo kõrval on Rio de Janeiro oma enam kui miljoni elanikuga noore brasiilia tööstuse tähtsamaid keskusi ja ka riigi suurimaks sadamalinnaks, kust veetakse välja kohvi, loomanahku, manganmaaki ja kulda.

Jah, kulda leidub Brasiilias veel tänapäevalgi, kuid mitte enam selles rohkuses nagu läinud sajandi algul, millal avastati suuri kullapalavikke tekitanud uusi lademeid. Paljudest neist praegu enam pole jäänud jälgegi, või jälle need jäljedki on kiiresti kadumas, kõdunemas. Nii meenub korra siin nähtud pilt ühest unarusse vajunud kullaotsijate linnast — Ouro Preto'st, kus sada aastat tagasi oli elanikke üle 60.000-nde, tänapäeval aga tema tühjunud tänavail ja majades leiavad endale ulualust vaid — 15 inimest.

Teatud määral on kulla tähtsust Brasiiliale suutnud asendada kohvi, mida Brasiilia praegu toodab kuni 60% kogu maailma produktsioonist, kusjuures juba mitmetel aastatel kohvi väljavedu on moodustanud enam kui 70% kogu Brasiilia ekspor-

dist. Kohvi ja Brasiilia mõistedki juba on sulamas identseiks, — kui kõneldakse kohvist, siis meenub kõnelejaile kohe Brasiilia, ja ümberpöörduvalt. Muidugi olukord, kus mingi suur riik sellisel määral oma healolus on sõltuv vaid ühe saaduse väljaveost, peidab endas ka mitmeid ohte. Nii on Brasiilialgi viimasel aastakümnel, depressioonijastul, juba mitmel korral tulnud oma tarbetult kuhjunud kohvimägesid lihtsalt ära põletada. Ja sellest nimelt on järgnenudki nii mitmeid suuri majanduslikke viletsusi elanikkonnas, nii otseselt kohviistandustes tegutsevate tööliste kui ka kaudselt kohvi väljaveost sõltuva kogu rahva keskel. Võib julgesti kinnitada sedagi, et juhul, kui Brasiilia kohvihinnad püsimumksid samal tasemel, millel nad olid kuni Maailmasõjani, siis näit. äsjane eestlastegi suurem tagasivool oma kodumaale poleks leidnud aset.

Arenegu kohvi tootmine ja tarbimine maailmas edaspidi Brasiiliale veelgi ebasoodsamalt, — maa tuleviku see lõplikult varjutada, tumestada kunagi siiski ei suudaks, sest temas leidub muidki rikkusi ekspluatatsiooniks tohtul määral. Kui Kolumbus, ebalev unistaja ja fanaatik, 12. oktoobril 1492. aastal heitis oma ankru Bahama saarte vetes, siis arvas ta avastanud olevat paradiisiaiad, mille lillevälju ja „Kastiilia kevadet meenutavat õhku“ ta ülistas vaimustunult. Varsti aga järgnesid temale Cortez ja Pizarro ning järjest suuremal hulgal teisi mehi, kellele vastselt avastatud maailmaosa pakkus huvi vaid kulla, hõbeda, kalliskivide, väärismetallide ja haruldaste vürtside ääretu jahimaana. Sellena ei suutnud Lõuna-Ameerika hispaanlaste ja portugallaste kasutamisel areneda muidugi kuigi kaugelt, ja vastavalt ka praeguse Brasiilia tulevik ei saa kulgeda enam röövmajanduse radadel. Ratsionaalsema majanduskäsitluse algeid kogu Lõuna-Ameerikas tuleb otsida juba Napoleoni sõdade ajast Euroopas, mis läinud sajandi al-

gul nõrgestasid emamaad, Hispaania ja Portugali, niikaugale, et nende asumaad uuel mandril revolutsioonilisel teel end neist kiskusid eemale, kusjuures neid selles toetasid inglased. Inglismaa soodustas ka koguni uue keiserriigi tekkimist Brasiilias, seejärel kui Portugali kuningas ühes oma õukonnaga Napoleoni eest oli põgenenud Rio de Janeirosse. Inglise jäidki nii teiste Ladina-Ameerika riikide kui ka Brasiilia peamiseks majanduslikuks nõuandjaks ja ülesehitajaks, varustades neid rahaga, ehitades raudteid, kasutades maapõuevarasid ning haarates endi kätte tegelikult kogu Lõuna-Ameerika sisseveoturu. Brasiiliale kerkis teiseks majanduskoloniseerijaks läinud sajandi lõpus küll ka Saksamaa, kuid Maailmasõja aastail nii Inglismaa kui Saksamaa asemele tungisid kiiresti P.-Am. Ühendriigid, kes tagajärjekalt on oma kanda kinnitanud Lõuna-Ameerikas kuni tänapäevani.

Brasiilia ajalugu aga kujunes teiste Lõuna-Ameerika riikide omast siiski tunduvalt erinevaks. Tema esimeseks avastajaks ja asustajaks oli portugallane Pedro Alvarez Cabral, kes ka kohe, 1500. aastal, kuulutas maa Portugaliile kuuluvaks. Maabunud rannikul, pidid aga portugallased sõdima pärismaalaste-punanahkadega aastakümneid, kuni suutsid tungida ka sisemaale. Seejuures tuli neil võidelda mitte üksnes punanahkadega, vaid ka teiste eurooplastega, eeskätt nimelt prantslastega, kes esimestena olid maabunud Rio de Janeiros, ja ka hollandlastega, kes lõid koloonia Recife's (Pernambuco's). Iseseisvumise järele läinud sajandi algul jäi Brasiilia keiserriigiks enam kui seitsmekümneks aastaks, kuni sajandi lõpuni.

Sellist omaette arengut soodustab ka Brasiilia omaette asend. Olles suurem kui Austraalia ja peaaegu niisama suur kui Euroopa, pindalaga üle 8¹/₂ miljoni ruutkilomeetri, see tohtu riik on kolmest küljest piiratud tegelikult läbipääsmatu metsiku

džungliga ja mägedega. Neljakümne miljoni brasiillase hulgas enamus on küll portugali päritoluga, kuid leidub ka miljoneid indiaanlasi ja neegreid ning igatliiki segaverelisi. Segamata verega valgeid asub kõige rohkem riigi lõunaosas, Sao Paulo ümbruses, kuhu ka sakslased ja itaallased on loonud tugevad kolooniad.

Olles muust Lõuna-Ameerikast eraldatud ka oma ametliku, portugali keelega, Brasiilia oma üksikosa-des kujutab endast siiski vaid nõrga ühiku. Lõunas leiduvad Brasiilia jõukad, hästiarenenud kohviprovintsid, pilvelõhkujate-linnad Sao Paulo ja Rio de Janeiro, põhjas aga suured, peaaegu tühjad, vaid metsikuist indiaanlasist asutatud maa-alad on tegelikult alles uurimata. Seetõttu ka Brasiilia osariigid, millistest igauks omaette on küll suurem nii mõnestki Euroopa suurriigist, omavaheliselt osutuvad peaaegu täiesti iseseisvaks, neid seob tegelikult vaid ühine välisesindus, ühine riigikaitsekorraldus ja ühine ametlik keel.

Brasiillasi iseloomustav nõrk poliitiline ühtlus, olles omane ka teistele lõunaameeriklastele, võis minevikus aset leidnud revolutsioonides ja üksikute riikide omavahelistes sõdades vaid üha süveneda. Näiteks läinud sajandi kuuekümnendail aastail Brasiilia väike naaberriik Paraguai oma diktaatori Francesco Solano Lopez'i juhtimisel veristes heitlustes pani aastaid vastu Brasiilia, Argentiina ja Uruguai vägede ühendatud pealetungidele, ning vandus alla alles siis, kui tema 1.300.000-st elanikust oli järel veel vaid 28.000 meest, 106.000 naist ja 86.000 alla 15 a. vanuse last. Ka tänapäeva brasiillase iseloomu suurimaks puuduseks osutub tema tõrkumine poliitiliseks ühinemiseks, kompromisside loomiseks, — tema liigselt rõhutatud individualism, mis vähimagi rahulolematuse korral on valmis vägivallategudele. Ka brasiillane on küll üle võtnud anglosaksi rahvaste demokraatlikud riigivormid, kuid need teostuvad ja annavad pari-

lidne India.

**Kontrastide ja mõistatuste maa. — Kõik usu pärast! — Mitme-
palgeline elu äärmisest vaesusest suurte rikkusteni.**

P. K. *)

India elust-olust teile midagi kirjutamiseks on mul tavaliselt puudunud aeg, — ja, tõtt öeldes, pole mul selleks nähtavasti olnud ka küllalt tahtmist, sest iga sellekohase teie sooviavalduse puhul olen alati vastanud, et küllap saate küllaldaselt omapärast ja eksootiliselt huviküllast informatsiooni India kohta ka vastavatest maateaduslikest õpikuist ja käsiraamatuistki. Pealegi on tänapäeval India üks neid väheseid maid, mida veelgi pole suutnud vallutada kaasaegne tsivilisatsioon, ja seepärast pole karta, et teatmed, mis täna tema kohta kuskilt ammutatud, homme enam ei vastaks tõele. Kui ma nüüd, ja veel vahest ka edaspidi, siiski püüan teile pajutada siinest elust, siis arvan kõige otstarbekohasemaks näidete toomisel valida ja kirjeldada nimelt niisuguseid, millest olekski näha kõige rohkem, kui võrd vähe muutub elu siin aastast-aastasse. Need näited peaksid teile, kes te India asjus olete paratamatult võhikud, osutama ühtlasi ka kõige meelepärasemaks ka lihtsa uudishimu rahuldamise mõttes.

Viibinud Indias juba mõni hea aasta, olen siinses elus märganud selle aja kestel muidugi ka mõndagi muudatust, kuid lähemal vaatlemisel tavaliselt alati ilmneb, et need muudatused on siiski vaid pinnalised,

— et nad tõeliselt ei muuda rahva sisetundeid, tema vaimset elu ja kombeid.

Eelkõige pajatan ühest rahva kogunemisest ja usulisest rongkäigust Indias, mida mul oli juhus jälgida Allahabadis, ja mille taolist ma pole näinud kuskil mujal maailmas. Siia, Gangese ja tema haru Jumna ühtumiskohale, jõgede pühadesse voogudesse suplema oli kogunenud enam kui kaks miljonit hindut, — suurim rahvakogu, mis kunagi kuskil koguneb maakera silmnäol. Siia, kõrvetava päikese alla, oma usulise toimingu sooritamiseks tulevad nad kokku kõikjalt Indiast igal aastal 24. jaanuari hommikuks kl. 8, — hetkeks, millal Jupiter siirdub oma käigus Akvaariuse tähekesse.

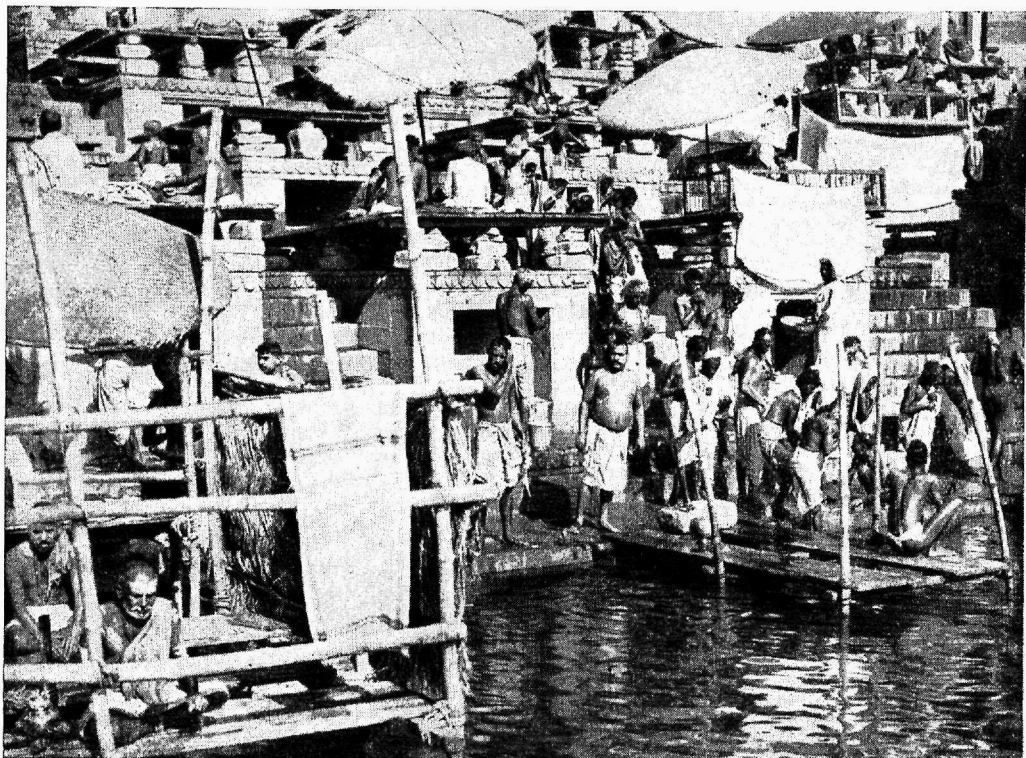
Rongkäigu „eelväe“ moodustasid naisjogad, valges rüüs, valgete lillepärgadega, mida nad toovad Emakesele Gangesele. Osa neist on otse nunnalikult puhtate elukommetega, teised seevastu, olles pühendatud armastusjumalannale Kama'le, elavad elu,

*) Alljärgnevad tähelepanekud on toodud kokkuvõttena autori erakirjadest tema sugulastele kodumaal. Olles l. a. sügisel siirdunud ühe inglise firma teenistusse Hongkongi, autor enne seda elas üheksa aastat Kalkuttas, kust sama firma ametnikuna sooritas mitmeid retki ka sisemaale. Toim.

maid tulemusi vaid niisuguste rahvaste keskel, kus igal üksikisikul küllaldaselt püsib lugupidamist selliste riiklike põhimääruste- ja -mõistete vastu, nagu on näit. vähemuse paindumine enamuse otsuste alla. Ent samas võib brasiillase iseloomus, — sel määral, kui võib üldse teha mingeid üldistusi alles nii kirju rahvastiku kohta, — leida ka nii mõndagi väärtuslikku. Temas võib leida otse imetlusväärset idealismi ja optimismi, mis küll teda tihti viib ka selleni, et

ta kõik mõeldu ja öeldu arvab juba ka tehtud olevat; kuid samas need õilsad omadused võivad ka ergutada taotlustele, millistest teissugused iseloomud aralt kokkuksid tagasi. Ning sellised omadused kindlustavad häid tulemusi eriti seetõttu, et kogu Brasiilia tõesti ka tänapäeval, kõikide halbade konjunktuuride kiuste, on veel siiski „piiramata võimalustega maid“, kus võib jõuda kaugele julge pealehakkamisega.

Rio de Janeiro, 2. VIII 39.

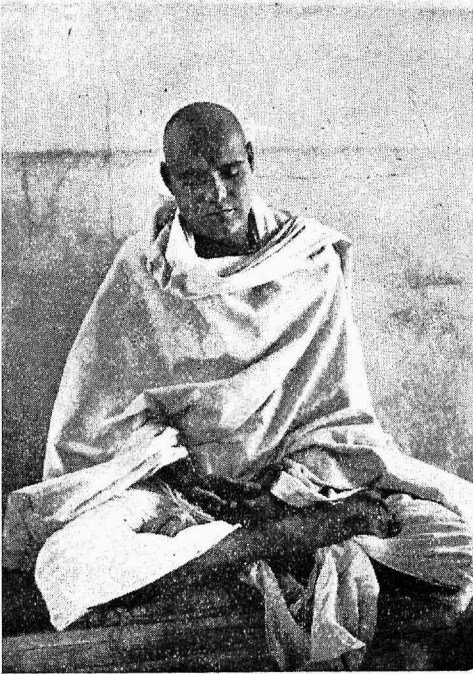
Palverändajad Gangese jõe ääres Benareses.

mis on kaugel pühaklusest. Nende noorte preestrinnade taga liikus elevant, tema turjal mees, kelle ihukatteks osutusid vaid lillpärg ja kuldraamidega prillid. Mehe järel ratsutas jõuk moosekante vilede ja trummi-dega, ja nende taga bhairagid' — viis-sada täiesti alasti meest, igal kaasas vaid väike kotike puutuhka, millega end üle raputada pärast suplemist.

Bhairagid on alastikultuuri harrastajaid usulistel põhjustel. Politsei aga nõuab, et nad oma igapäevaseis toiminguis, — milleks on igasugune mustkunst, — peavad kandma vähemalt niudevööd. Ent täna, ürgse usukombe täitmisel, olid nad jõkkeminekuks vöögi endalt heitnud kõrvale. Nende hulgas võis näha igas vanuses ja igasuguse välimusega mehi. Mõned neist näisid olevat ilmse intelligentsiga, kes mõningatel põhjustel võisid oma ametniku- või õpetajakutses-t taandanud olla sellele kummalisele, müsti-

lisele eluteele; enamus aga oma välimuses reetis madalat vaimset ja kehalist arene-misaset. Mõned neist möödumisel naersid ja naljatasid sõprade ja tuttavatega tee ääres, teiste pilk aga oli muutumatult suuna-tud justkui tühjusse, otse enese ette, sama-selt nagu see võis olla neil usklikel, kes vanas Kreekas sammusid osa võtma müsteeriu-midest. Oli võimatu selgemalt taibata, mida mõtlesid nende möödujate kohta pealtvaa-tajad, kes kõik vaid vaikuses ja näiliselt suu-res lugupidamises jälgisid rongkäiku. Näis ainult, et selline austav rahva suhtumine pole muutunud vähemalt viimase viie tu-hande aasta kestel.

Bhairagide järel tulid jälle nais-jogad, neile järgnesid tantsijad, kaamelid, elean-did ja grupp preestreid. Viimased oma pal-jaksaetud peade ja mõtlike pilkudega või-kuksid olla auks igale rahvakogule. Neil nähtavasti oli kaasas jõkke kastmiseks ka

Mediteeriv munk.

ebajumal, väike vormitu kuju, mida kanti õlgadel kandraamil, paradiisilinnu sulgede ja loomasabade keskel. Siis tuli mehi, kelle pähe oli taotud raudorasid, teistel jälle raudorad olid torgatud läbi palgede, — puha liha suretamiseks; ning jälle preestreid ja alasti mehi. Kõik need inimesed justkui näisid päevavalgele ilmunud olevat kuskilt kaugest ajaloo hõlmast. Ootasin rahvahulgas üle tunni, kuid rongkäik veelgi oli veeremas mööda. Lõppeks nihutasin enda eemale, välja pealtvaatajate hulgast, et saada värsket õhku.

Millega on see seletatav, mõtlesin, et mindki, samaselt nagu mõnd lihtsaimat hindu naist, huvitavad igasugused ebanormaalse kehaehitusega inimesed? Hindu naine aga on selles vähemasti otsekohene, mina aga häbenen seda. Häbenen näit. habemega naist, või meest elastse nahaga; hindule aga mõni käteta imeolevus või elav luukere või viiejalaga vasikas või peakohal hoidmisega oma käe ära kuivada lasknud vägilane osutuvad kõigiti endastmõistetavaks traditsiooniliselt

lugupeetud meelelahutuse-allikaks. Ning selistele moonutistele rongkäigus rahvas nähtavasti osutas märksa rohkem huvi ja tähelepanu kui muile mõttetarkadele, keda aga olin tulnud imetlema mina.

Viimaste hulgas tähelepanuväärseimaks osutus Tema Pühadus Sankari-ma, naine, kelle vanus olevat 109 aastat. Tuli seda uskuda, sest kuigi ta oli veel väga kõbus, oli aeg kündnud ta naha tõesti väga kortsuliseks. Pilk aga oli tal selge, hambad suus, ja juuksed tihedad ning ühegi halli karvata.

„Pikk iga oleneb vaid sisemisest puhtusest,“ seletas ta mulle. „Tähtis on ka õige magamine. Enamik inimesi magab liig palju ja hooletult. Peame õppima magamise ajal ka korralikult puhkama. Mina isiklikult magan vaid ühe tunni öö-päeva jooksul. Nii võime ka ise otsustada, millal tahaksime surra, — kui me enne ei sure kogemata, mõne õnnetusjuhtumi tagajärjel. Loodan elada sajakaheksakümneaastaseks. Minu õpetaja Himaalaja mägedes elas kolmesajani.“

Jüngreid oli naisel praegu vaid üks, keegi keskealine arstipraktikast loobunud arst, kes kõneles korralikult ka inglise keelt. Ta seletas, et Tema Pühadus kavatseb järgmise paarikümne aasta kestel valida endale ka rohkem, kuni 20 õpilast. Aga sellega polevat kiiret, naisel olevat alles pool eluiga ees.

Lahkudes küsisin mehelt veel, kas võin jätta pühakule ka väikese kingituse, sest teadsin, et kumbki neist elatab end vaid heategevusest. „Muidugi,“ vastas ta. „Võite pista raha Emale varvaste vahele.“ Tegingi seda.

Kalkuttas näit. hobuste võiduajamistel võib aga jälgida sellest hoopis erinevaid vaatepilte. Siin võib kohata kauneimaid naisi Indias, kes oma loomulikule suursugusele hoiakule on lisanud ka lääne kultuuri. Nende riietusena sari (tükk riiet, millega india naine katab oma pea ja õlad) muutub eriliselt sobivaks, kauniks rõivaks, eriti veel pikale ja sirgele kehale. Need daamid, kullas ja vääriskivides, oma totalisaatori-pannuste raamatute, pikkade sigaretihooidjate ja lakitud küüntega, nähtuvad küll kõiges kaas-aegselt moodsatena, välja arvatud ainult riietuses, milles nad kunagi ei hakka jäljen-

Jama Lääne-maailma naisi, kuna nad teavad, mis neile sobib paremini. Neis naistes võis näha seda, ehkki osaliselt, kuid siiski muutuvat Indiat, mis mujalt võtab üle vaid niipalju, et mitte ei kaoks ka tema oma-pära ilu.

Kuna aga on juttu naiste vabadustest, siis võib ühtlasi meenutada, et mõnes India osas feminism on niisama vana kui ajalugu. Näit. Travancore'is naised on olnud isandaiks oma majas juba tuhandete aastate kestel. Suures Travancore'i pealinna haiglas pole praegu ega ole olnud ka varem ühtki meest administratsioonis. Travancore'is ka pärandamise-õigus kuulub vaid naistele, vanema õe vanemale tütrele; sellest ainsaks erandiks on vaid maharadža, kes alati peab olema mees, kuna ta ühtlasi on ka sõjaväe juhiks. Mehel Travancore'i perekonnas on samad, kui mitte veelgi süütumad, vaid puht-ornamentaalsed ülesanded, nagu neid on tavaliselt naistel mujal.

Korra üks mu kaugemaid retki viis mu ka üles Himaalaja mäejalale Rishikesh'i, milline linn on kuulus seetõttu, et tema läheduses saab oma alguse Ganges; ühtlasi võib teda nimetada ka maailma suurimaks mõtiskluse-linnaks. Igal aastal, teel pühale sup-lusele Gangese ja Jumna ühtumiskohal, läheb Rishikeshi veerand miljonit inimest. Linnas eneses või ka pilliroohüttides piki jõekaldaid elab tuhat püha meest. Siin on Mahatmaid, kes Himaalajas talve läbi alasti istuvad lumel, sulatades selle enese ümber; siin on jogasid, kes lasevad endid kuuks või veelgi kauemaks sulgeda korjustena kirstudesse; ning siin ümbruses võib leida ka India kuulsaid mõttetarku. Ent siinsete pühakute seas ühtlasi leidub ka nii mõnigi suurim roimar ja kelm, sest mõni neist, oles näit. sooritanud mõrva, tõmbab kohe selga üksiklase rüü ja asub retkele siia, kuhu politsei silmist kaobki.

Rishikeshis tundus nagu aegki olevat jäänud peatuma, välismaailmaga siinsel maailmal justkui polnud mingit tegu. Külastasin siin mõndagi tarka. Üks neist, Laulev Svami, oma flöödi ja lauluraamatuga, rändab läbi kogu Põhja-India, tuleb siis igal aastal kuueks kuuks siia jälle tagasi, et

India kerjusmunk palverändajaid õnnistamas.

veeta selle aja täielises üksinduses mäekoopas. Teine mees, keda kohtasin, oli lehmalüpsi ja maakünni vaheaegadel kirjutamas raamatut inimaju kohta. Ta usub, et eriti vaimutöötajail oleks tarvilik iga päev teha ka mõnda rasket kehalist tööd.

Üks kohalikke askeete parajasti oli juba üheksa päeva müüritud kinni koopasse, kus ta, söömata-joomata, viibis transi-taolises ekstaasis, mida jogad nimetavad s a m a d h i. Mehe keha kõik loomulikud funktsioonid olid seismas, oma keele oli ta endale lükanud hingekurku, et katkestada hingamist; mehe silmamunad olid pöördunud ülespoole pealuusse, ning oma kangestunud keha oli ta jätnud püsti seina najale. Nüüd, üheksa päeva pärast, ta toodi koopast päevavalgele, sosistati talle kõrva mingi salasõna, ja mees varsti tuligi meelemärgusele.

Mis aga oli kõige selle otstarve? Millist õpetust see, tegelikult alles poisikeseas noormees oma viibimisel elu ja surma piirmaadel siiski sai, see jäigi mulle teadmatusks. Ent uskuda tuleb, et kõigi niisuguste

Tehachapi naisvanglas Kalifornias.

Puhkekodu meenutav karistusasutus. — Naisvangidele õpetatakse kasulikke ameteid. — Ka lõbustuste ja meelelahutuste eest on hoolitsetud eeskuju-likult. — Ainus ebamugavus — vabaduse puudus.

L. J.

Sõitnud mööda keerlevat mägiteed üles mäeseljandikule, jõuame ehituste juurde, mida piirab kõrge traataed.— Tehachapi. Sama nimetust kannab ka kogu sinne mäeseljandik. Majadeko- bar ise aga meenutab mõnd suurt mõisat, iga hoone temas on krohvi- tud kollakaks, katused on inglise tüü- pi, punased. Hoonete ümbrus on hästi korraldatud, teed majade vahel on tsemendist, palistatud lillepee- narde ja roheliste murudega. Ka üm- berkaused mäed praegu, lillede õits- mise ajal, on imeilusad, laiudes taa- mal suurte värviliste vikerkaartena. Rinda asub isegi kadedust noile „traaditagustele“, sinse kauni loo- duse pärast.

Siirdume vanglaõue, läbi kahe- kordse, nii ööl kui päeval valvatava värava. Meid juhatatakse vastuvõtu- hoonesse, kus meid ootab ka miss

Florence Monahan, kogu selle asu- tuse valitsejanna, sõbraliku pilguga, kuid energilise, resoluutse ilmega, sarvprillistatud keskealine naine. Ta on lahkus ise, ning asudes meile näi- tama oma „riiki“, kohtleb meid nii- suguse vastutulelikkuse ja tähele- panuga, justkui oleksime tema isik- likud külalised.

Eelkõige meid juhatakse vangide üksikkongidesse. Tegelikult vaid nii- suguseid siin leidubki, igal vangil on omaette väike toake, kus mööbliks on voodi, kummut, kiiktool ja väike laud. Toad on puhtad, ja nendesse nähtavasti mahub ka palju päikest ja õhku. Tubade ukсед on lahti päev läbi, ainult ööseks nad lukustatakse. Iga vang võib oma toa korraldada ja ehitada omaenda maitse järele; ja nõnda nähtubki, et nii mõnigi neist muu kõrval tegeleb ka maalimise,

kehaliste pingutuste lõppotstarbeks siiski võib olla terve vaim terves kehas, milline nõue ometi polnud ega ei ole ei vanade roomlaste ega ka kaasaegse tsivilisatsiooni ainuõiguseks.

Rishikesh jättis endast mulle siiski kui- dagi õudse ja tühja mälestuse. Linnakeses polegi midagi muud näha ega teha kui käia külastamas pühakuid; ega saa temas midagi muud toidupoolistki, kui ainult riisi, piima ja puuvilja. Isegi puuvilja on raske saada.

Jah, Indias, sellel vanal mandriosal on värviküllust ja kontraste igal sammul tõesti külluses. Näit. neid eelkirjeldatuid, pool- alasti filosoofe. Paljajalgseid printsesse. Hullunud, ketiga puu külge kinnitatud ele- vante. Oivalisi templeid. Tuliseid tuuli. Pühasid ahve. Maailma kauneimaid, majes-

teetlikumaid mägesid Himaalajas. Maailma lamedaimat maastikku Gangese orus. Pun- jabi kargeid talvehommikuid. Kookuspähkli- metsade rösket lõhnalist õhku Cochini's. Miljoneid palvetajaid suurtel usupühadel. Üksiklasi, kes pole 20 aasta kestel poetanud sõna suust. Igasuguseid otse kujuteldamatuid kehaliselt sante, moonutisi ja kääbuseid. Tagoretaolisi luuletajaid; suuri tööstusi; ning suguharusid, kes on veelgi niivõrd algelisel arenguastmel, et toovad, kui polit- sei neid ei ohjelda, — inimverd ohverda- miseks.

Nii mõneski suhtes kujutab India endast maailma, mis pole sugugi vähem mitme- kesine ja vana kui on kogu muu maailm, — temas võib leida ängistavaimat vaesust ja vaimupimedust, kuid ka võrratuid rikkusi ja tundmata tarkust.

õmblemis- ja käsitööga, ilustades oma töövaevaga enda toakest ja müües käsitöid ka vangla külatajale.

Hommikust õhtuni käib vanglas kibe töö, sest tegelikult kõik tarvilik vangide ülalpidamiseks valmistatakse kohapeal. Naisvangid töötavad kas lillede juures, juurvilja peenardel, pesumajas, loomalaudas, õmblusmasinate taga, köögis, jne. Vanglal on oma lehmad, kanad ja muud loomad. Sellises tegevuses vang võib tunda end vangina ainult siis, kui õhtul tema toakese uks tema taga lukustatakse. Kogu vangla nähtub pigemini vaid mingi järelkoolina täiskasvanuile.

Siin õpetatakse pesupesemist, -triikimist ja -paikamist, kõige lihtsamast kuni peenima tööni, — kangakudumist, heegeldamist, õmblemist. Vangide riietus on sinistetriipudega pesuriidest, köögipõlled on valged, põllutööriided sinised, ja tavalised kleidid kirjust sitsist.

Vanglal on oma tikanditega liputööstus, kus lippe valmistatakse koolidele ja muile valitsusasutustele. Ei puudu ka kooliklassid, kus vang end võib täiendada inglise keeles, muusikas, kiirkirjas, masinakirjas, jne. Vangla suures raamatukogus näib olevat palju häid raamatuid, — naised õpetatakse ka lugema head raamatut. Veel puutus silma, et naisvangide pead, — sisaldagu nad tarkust nii vähe kui tahes, — kõik olid hästi ravitud, kammitud juustega, sest vanglas õpetatakse ka frisuuri ja iluravi.

Ümberringi vaid hea, meeldiv töö, korralik toit, puhas elu ja nii palju võimalusi kõike õppida, — kuhu nõnda jääb karistus, küsitleme? Ning „valitsejanna“ vastab: „Siin siiski puudub täielik v a b a d u s, — vang ei saa minna sinna, kuhu ta süda kutsub. Siin, kõrge, tugeva traataia ja lukus väravate taga vang siiski jääb eemale oma armastatuist ja omakseist kuudeks ja isegi aastateks. Sundus päevad läbi töötamiseks teiste

roimaritega ongi see, mida nad ise tunnevad endile suurima karistusena. Ja eks südametunnistuski vaeva neid ja ei lase unustada seda kurja, mille pärast nad siin muust maailmast on eraldatud.“

Aga nähtavasti nad siin õpivad ja ka omandavad hoopis uusi, õilsamaid vaateid elule, ja küllap nii mõnigi neist, siit väljudes, tõesti valib endale puhtama, vähem kõvera elutee ja tuleviku.

Meile pakutakse ka lõunat. Toit on ülihea. Siinsete vangide kokakunsti kuulsus on niivõrd levinud, et „kõrge ülemus“ miss Monahan lubas neil siin endil koostada ja kirjastada erilise kokakunsti-raamatukese, mille hinnaks on 25 senti. Pärast tõusmist lauast üldsööklas meid palutakse jääda veel paigale. Istume uuesti. — Meid asub lõbustama vangla laulukoor, kelle üldlaulmise sekka kantakse ette ka soololaule. Laulud on kaunid, hääled ilusad. Eriti liigutavad on paari neegritari laulud, mida nad oskavad esitada õrna, igatsusliku kurbusega. — Eks selles kajastu ka nende igatsus vabaduse järele.

Siinne vangistussüsteem on humanne ja ettenägelik ka selles, et karistusaja kandmise järele vang vabaneb täiesti võrdsena teistele kodanikele, — temale ei lööda külge mingit jäävamat karistusemärki. Seega justkui teostatakse Kristuse sõnu: „Go and sin no more“ („Mine ja ära enam patusta“). Vabanemisel vang saab kaasa ka korraliku riietuse ja taskuraha, millest temale piisaks uue elu alustamiseks. Neile, kellele see tarvilik, hangitakse ka töökoht ette valmis, kusjuures „reformeeritud maailmakodaniku“ vanglas viibimine jäetakse saladuseks.

Kas ka eestlasi on olnud selle kasvatusliku karistusasutuse kodanikeks. ei läinud korda avastada. Võib oletada, et eesti naiste teed võõrsil ei ole neid õigluse radadelt niivõrra kõrvale viinud, et need oleksid lõppenud vanglas.

Muljeid tänapäeva Prantsusmaalt.

Välismaalaste olukord enne sõja puhkemist. — Venelased hästi organiseeritud. — Loodus ja maastik.

J. MOKS.

Väga piltlikult kujutan ette ahas-tust, muret ja pisaraid, mida tekitab prantslastele poegade, meeste, vendade võitlusväljale minek. See rahvas, nii õrn ja tundeline, on oma hingelistes elamustes ja selle väljenduses palju sügavam kui meie, põhjamaalased, sügavam ka kui nende naabrid sakslased ja inglased. Viibinud 7 aastat selle rahva hulgas, olen omandanud ilusaimad mälestused. Välismaalased üldse, keda on Prantsusmaal rohkem kui üheski teises riigis, tunnevad prantslasi sümpaatse, lahke ja lõbusa rahvana. Samuti nende maad ilusana ja meeldivana. Välismaalasi on sinna voolanud masina ja üksikult mitmesugustel aegadel ja mitmesugustel põhjustel. Neid oli seal ohtralt juba enne Maailmasõda. Eriti palju asus neid sinna aga pärast sõda. Siis valitses pea kõigil aladel suur töolistepuudus, eriti põllu- ja ehitustööde juures. Palju on poolakaid ja itaallasi, esimesi võib tihti kohata külades. Itaallased aga on siin head ja lugupeetud müüri-sepad ja tänavate ehitajad. Peale Vene revolutsiooni suurem osa poliitilisi põgenikke ja valgekaartlasi asus Prantsusmaale, kus enamuse neist elab Pariisis või selle eeslinnades. Pariisi tänavatel võib tihti kuulda vene keelt. Venelased on väga hästi organiseeritud. Neil on omad ajalehed, kõrgemad koolid, igasugused ühiskondlikud ettevõtted jne. Hitleri valitsuse algusest saadik on tulnud Saksamaalt juudi emigrante. Hispaania kodusõda tõi sealt poliitilisi põgenikke. Ja neid poliitilisi põgenikke on tulnud vähemal arvul igalt poolt. Prantsusmaa on ikka neile lahkelt ulualust andnud.

Aastat kuus-seitse tagasi välismaalased hakkasid muutuma koor-mavaks Prantsusmaale seal valitseva tööpuuduse ja majandusliku kriisi tagajärjel. Räägin siin neist välismaalastest, kes seal tööga endile ülalpidamist teenivad. Turiste on alati Prantsusmaal palju olnud ja muidugi heameelele soovitakse neid veelgi rohkem näha. Juba mitmed aastad on katsutud välismaa tööliste arvu vähendada ja uusi töölubasid peaaegu üldse enam ei antud. Suur osa alaliselt seal elavatest välismaalastest on astunud Prantsuse kodakondsusesse, milleks viimasel aastal eriti häid soodustusi anti. Välismaalane, kes oli mõni aasta elanud maal, võis anda kodakondsusesse astumise sooviavalduse, ja kui hiljem otsusele jõuti, et see isik riigile kasulik võib olla, siis võeti ta vastu ja kõik formaalsused toimetati tasuta. Umbes 50% sisseantud palvetest rahuldati. Uus riigikodanik oli sunnitud võtma või talle anti prantsusekõlaline perekonnanimi.

Prantsuse linnad ja elu neis ei ole väga palju erinevad Eesti omadest, kui erandina Pariisi välja jätame. Maal aga on siiski märgatav vahe; eriti igas pisiasjas. Talud on enamjagu samuti keskmise suurusega nagu Eestiski. Seal on aga juba vanast ajast kombeks talust lahkuvale tütrele või pojale abiellumise puhul maatükke kaasavaraks anda, mis seetõttu on kerge, et abielukaaslane leitakse harilikult oma- või naaberküla talust. Sellest siis tulebki, et põllud on väikeste lappidena mitmeskümmes tükis. Mitte ainult ühe küla talude põllud, vaid mitme küla põllud on segi paisatud ja tihti mitu

kilomeetrit kodust eemal. Talud ja majad asuvad grupeerituna külade kaupa. Ühe talu õu ja aed puutub kokku kõrvalseiva talu õue ja aiaga. Kõik nad on piiratud igast küljest kahe meetri kõrguse müüriaga. Juba vanast ajast maksvusel oleva seaduse järgi majal ei tohi olla aknaid kõrvalasuva naabermaja krundi poole.

Majad on kõik kiviehitised ja väga vanad. Aampalgid, sarikad ja latid on tammest, mis juba aastasadasid on vastu pidanud. Samuti vanad on kivikatused, mis aja jooksul kõik on muutunud mustjas-pruuniks ja annavad koos luitunud helehallide kipskrohvisseintega rahuliku harmoonia. Suvel ronivad neid seinu ja müüre mööda kõikjal väga rikkalikult õitsuvad roosid sadades variatsioonides, mis majadele annab eriliselt silmapaistva võlu. Kirik, vallamaja-koolimaja, tihti postkontor, poed, pagar, lihunik ja eramaju moodustavad aleviku. Neid alevikke leidub õige tihevalt, ainult mõne kilomeetri kaugusel üksteisest. Kirikud on väga vanad (gootiaegsed, ehit. 500—1000 aastat tagasi). Valitseb katoliku usk. Kohati leidub ka väikesi protestandiusu kogudusi. Prantslased on väga usklikud ja õpetaja nende jumal. Leidub ka „paganaid“, nii haritlaste kui liht-rahva hulgas.

Näiteks ühe mitteuskliku matusealitus: vallamaja juurde on kogunenud kojusaadetud kutse järele kadunu sõbrad ja tuttavad. Tuuakse puusärk surnuga ligemate sugulaste saatel ja asetatakse vallamaja ette kandraamile. Vallavanem peab matusekõne. Kandjad viivad puusärgi

surnuaiale, kuna matuselised sinna ei lähegi, vaid jäävad värava taha. Käepigistusega avaldatakse kaastundmust kadunu ligematele omastele ja sellega ongi matusetalitus läbi. Minnakse rahulikult koju ja matjad (selleks võivad ka palgalised olla), teevad surnuaial oma töö. Jääb seega ära ahastav nuuksumine haua äärel. Vallamaja on ühtlasi ka koolimajaks ja kooliõpetaja ja vallasekretär on üks ja sama isik. Mõnikord on ka abiõpetaja. Et üks ametnik kõige selle tööga valmis võib saada, Eestis seda vaevalt keegi suuks. Vallad ei ole küll mitte suured.

Kuulsad on Prantsusmaal vanad lossid — suursugused oma stiilipuhutuses. Pariisi ümbruses leidub neid palju, eriti ohtralt Loire'i orus. Üldine maastiku iseloom suurel maaalal, nagu Prantsusmaa, on väga mitmesugune. Pariisi ümbrus on enamasti lausmaa, läbistatud väga sügavate ürgorgudega, mille põhjas aeglaselt voolavad jõed ja ojad hallikasrohelise veega.

Maanteede võrk on eriti hästi korraldatud peale Maailmasõda. Maanteed pea kõik asfalteeritud, laudsiledad. Tee äärtel suured puud (harilikult üks papliliik), mis koos eeskujuliku teega lokkavate nisuväljade vahel moodustavad uhkeallee.

Prantsusmaal on uhkemad ja kõrgemad Alpid. Omapärane Pürenee mäestik. Suurepäraseid mererandu, nagu Riviera, kus tihti välisriikide riigipead veedavad oma puhkusaja. Kõikjal on kõrge ja vana kultuuri jäljed, kuid see kultuur ei ole veel surnud, vaid täis elu.

Tellige aegsasti järgnevaaks aastaks

kuukirja «Välis-Eesti»,

et numbrite saatmisega vahet ei tekiks!

Põhjamaade pärl — Island.

Maa, mis vajab elanikke. — Taimekasvuta, karge looduse võlu. — Saare rikkus: heeringad ja muu kala. — Ülikool, mis saab oma sissetulekud riigiloteriist. — Islandlaste tuhandeaastased traditsioonid ja saagad.

J. Siimenson.

Aegadel, kus Euroopas jälle on alanud rahvaste jõukatsumine, mis ähvardab kogu mandri muuta peatselt vaid verest nõretavaks sõjatandriks, tahes-tahtmatult meenub üks nurk Euroopas, mis vahest nimelt oma erandlikult kauge asendi tõttu igal juhtumil näib jäävat eemale vaenumõllust. See nurk on Island, — saar kaugel Põhjameres, mis omaette mandrina elab peaaegu täielikult omaette elu ja justkui ei näigi kuuluvat teiste Euroopa riikide perre. Ainult suvekuudel eksleb tema vetesse mõne põhjapoolsema Euroopa riigi kalalaevastikke, ja ainult nõnda oli juhust tutvuda Islandiga ka nende ridade kirjutajal mõni aasta tagasi. Olles siis teenistuses tolleaegses eesti heeringalaevastikus, külastasin ka saare pealinna Reykjavikki ja õppisin tundma tema lähemat ümbrust. On enam-vähem kindel, et seejärel, kui eesti heeringalaevastik lakkas töötamast, pole Islandi hiljem näinud küll enam ükski eestlane. Kas ja kunas Eesti lipuga heeringalaevu jälle siirdub Islandi vetesse, see oleneb muidugi ka praeguse sõja kestusest Euroopas.

Island aga võib oodata. Saarel veetnud mõne aja, võib mõista eriti ilmselt, et olevikul temale polegi mõõduandvat kaalu ja tähtsust. Island on suur mineviku- ja arvatavasti ka tulevikumaa.

Tema aardedki ei asu maapinnal, nagu on see sageli mujal. Neid tuleb otsida tema maapõues, tema vetes ja tema õhus; saarel on lugematuid soojavee allikaid, mille kasutamise võimalusi on rakendatud alles väikesel määral; meri tema kallastel peidab endas miljardeid kalu, ja — mis võib-olla on saarele kõige tähtsam, — üle tema kaljuse maastiku kulgeb ka sobi-

vaim ja lühim õhusõidutee Euroopast Ameerikasse.

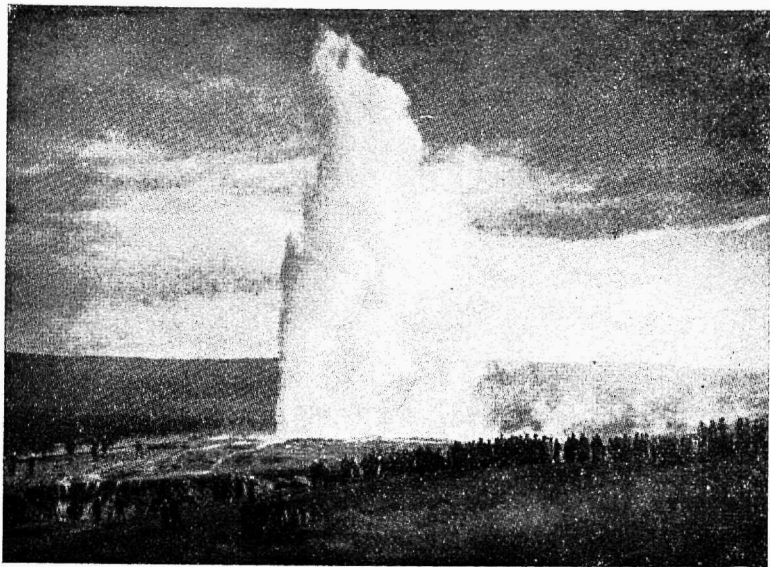
Ja kuna Islandi tulevikku nähakse nimelt ka õhus, siis pole ime, et juba praegu nii mõnegi Euroopa riigi, näit. Inglismaa, pilgud on igatsevalt suunatud sellele saarele. Praegu on Island ühise kuninga kaudu poliitiliselt personaalunioonis Taaniga, kuid vastava leppe kehtivus lõpeb juba 1943. aastal ja kaheldakse, kas see siis enam tuleb uuendamisele. Sest iga islandlase salajasimaks sooviks on olnud alati maa täielik iseseisvus.

Tegelikult Island juba ongi täielikult iseseisev kõiges, mis puutub tema administratiivsesse ja seesmistesse asjadesse, ja Taani koos majandusküsimustega juhib vaid tema välispoliitikat. Ning küsitavaks jääbki, kas Island kunagi saavutab täieliku iseseisvuse majanduslikult, sest majanduslikud tegurid tavaliselt osutuvad tugevaimaiks kõigist, ka ajaloolisist ja kultuurilisist sidemeist.

Juba mõnd aega on otse erakorralist huvi Islandile osutanud nimelt Inglismaa. On tõenäolik, et siis, kui Islandi kokkulepe Taaniga on lõppenud, Inglismaa püüab asuda Taani järglaseks juba üksnes oma šoti kalalaevastiku huvide tõttu. Ja niisugusel korral oleks ka ette näha, et uus osanik end Islandile igapäevases elus teeks tunduvaks märksa enam kui suvatseb seda praegu Taani, kes saare siseasjadesse end segab võimalikult vähe.

Island on asustatud niivõrd hõredalt, et tema elanikud justkui ei võigi lubada endile mitmetesse, erinevaise ühiskonnakihitidesse jagunemise luksust. Saar hädasti vajab rohkem elanikke, sest praegu on neid vaid kaks inimest igale ruutmiilile,

Islandi vaata-
misväärsus —
hiiglagaiser.

Keev vesi purs-
kub maast suure
mürinaga 70 m
kõrgusele.

kokku umbes 120.000 hinge saare 102.819-ruutkilomeetrilisel pindalal. Isiklikud süm- paatiad ja antipaatiad seepärast näivad etendavat saare elanike ühiskondlikus suht- lemises väga väikest osa. Kõik islandlased kuuluvad ühte ühisesse demokraatlikku aristokraatiaperre ja kõik nad on lõpma- tult uhked endi põlvnemisele, oma igiva- nale päritolule ja traditsioonidele.

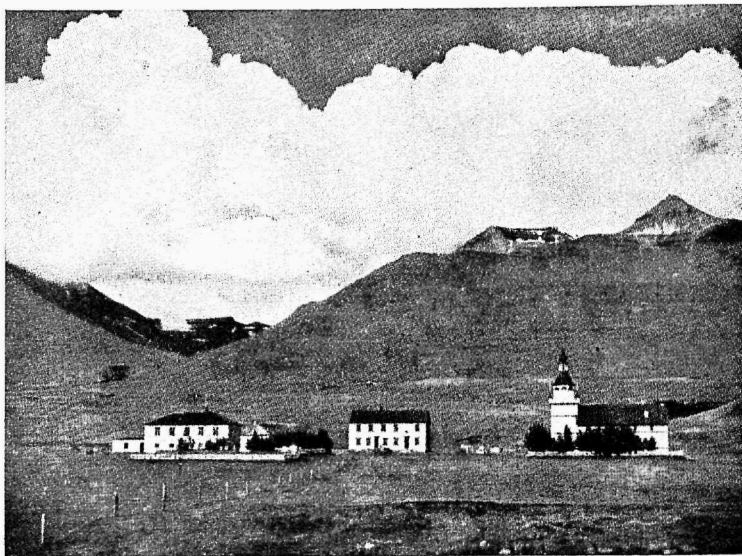
Maailmas on vähe niisuguseid rahvaid, kus perekondade sugupuud niivõrd pide- valt ja niivõrd kaugele ulatuksid mineviku- ku, nagu võivad endi sugupuude kohta väita selle saare elanikud, kelle soontes voolab õnnelikult segunenud vanade saks- laste, norralaste ja iirlaste veri. Islandlase- sed tänapäeval kõnelevat sama keelt, mida kõnelesid nende esivanemad tuhat aastat tagasi, ja nendest iidsetest aegadest päri- tud muistendeile, saagadele, on rajatud pildidki aabitsais, millistest õpib koolis lugema saare noorpõlv. Ja seega iga is- landlane tutvub oma rahva vanade tradit- sioonidega juba maast-madalast.

Islandlase isamaalikkus on südantliigu- tav. Mäletan Reykjavíkis kuulnud lugu ühest noorest islandi teadlasest, kes mõne aja oli töötanud rahvasteliidu juures Genfis ja kellelt tema kojujõudmisel sõbrad olid kü- sitlenud, kuidas talle meeldis Šveits.

„Šveits on kaunis maa,“ vastanud ta usut- lejaile, „kuid väga segavana tundub temas- puude rohkus.“ Eriti mõistetav on niisu- gune vastus sellele, kes ise on näinud Is- landi, on jälginud fantastilist päikesepaiste värvidemängu tema lagedail vulkaanilistel mäeseljandikel, ning on muidu suutnud nautida tema ürgse looduse karget ilu. Saar oma puudeta maastiku, oma kirkjates värvides kaljustike, oma kuumavee allika- te ja jäämägede, oma tohutute laavavälja- dega on ülimalt veetlev ja võluv.

See mitmekesisus, need kummalised kontrastid saare looduses näivad kajastu- vat ka tema elanike iseloomus. Islandlane omas isikus võib olla rõõmus ja melan- hoolne, jutukas ja sõnaaher, nii nagu olu- kord seda nõuab. Inimesed saarel on har- junud üksindusega, sest inimasulad, külad ja talud asuvad üksteisest lahus, suurte vahemaade taga. Islandil võib rännata päevad läbi, ilma et silm näeks ühtki inimest või muud elavat olevust. Õhus ei kuuldu mingit häälitsemist, saarel puudu- vad ka mesilased ja liblikad. Saare õhk on hõre ja selge, kõikjal saarel on ta när- videle samaselt kosutav, nagu on mujal vaid mägedes.

Iga islandlane usub vaime ja mitmet- liiki muud üliinimlikku. Kuid ebausks see

Moodne suur-
talu Põhja-
Islandil.

Paremal maa-
kirik.

ei ole. Sellel kummalisel saarel näib see päriselt loomulikuna, nende lähedaste, otseste sidemete tõttu, mis islandlast seovad tema sünnimaaga. Saare õhkkonnas isegi kõik kivid, laavamäed, mägede kraatrid, — kõik nähtub kuidagi fantastilisena, eba-reaalsena. Tundub, et valme siin tõesti võib näha igal sammul, isegi päsepäeva ajal.

Saare majanduslikuks ja vaimseks kesku-seks on tema pealinn Reykjavik. Esimesel pilgul temal mingit omapära nagu ei oleks. Linnas esineb segamini peamiselt Ameerika ja Kesk-Euroopa mõjutusi ja ehitusstiile. Reykjavik on vaid suur, puudeta majadesaarestik. Ent praegu tema muutmiseks moodsa pealinna mõötudeni juba on tehtud ära mõndagi. On loodud juurde ja edendatud nii mõndagi tarvidust ja suva, millistest saarel varem polnud aimugi. Veel hiljuti Reykjavikis oli vaid kaks kinot. Äsja aga püstitati pealinlasile ka suur ja moodne teatrihoone. Linna avalik raamatukogu on väga täielik, ja selles ei puudu ka mitmeid haruldusi. Raamatukogu üheks uhkuseks muu seas on kellegi ameeriklase poolt kingitud 1800-kõiteline maleraamatute kogu.

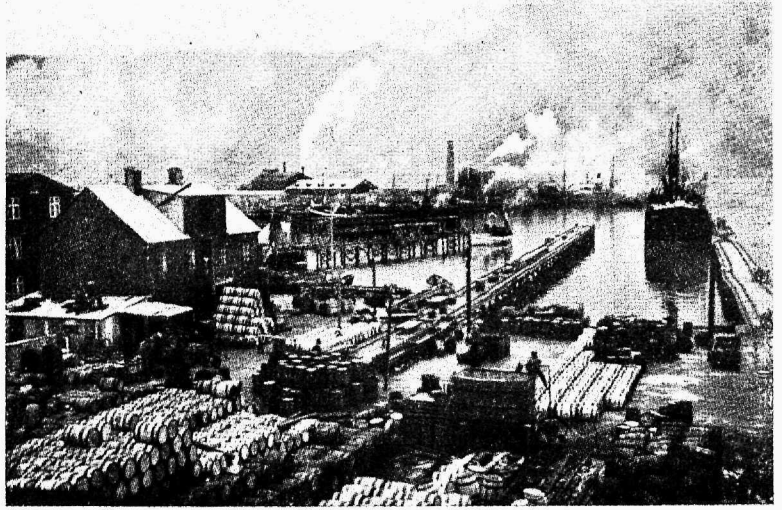
Islandi parlament, „althing“, asub uhkes moodsas hoones, mille on maalingute ja

skulptuuriga kaunistanud omamaa kunstnikud. Islandi kujutav kunst on alles noor, kuid edusammud, mis sellel alal juba tehtud, osutuvad mitmeti hämmastavaiks, kui pealegi arvestada elanike üldist vähesust saarel. Islandi suurim kujur Einar Jonsson saab riigilt eluaegse pensioni, ja see-eest kogu ta toodang kuulub riigile. Tema tööde mahutamiseks on ehitatud kaunis galeriihoone.

Koolid, lastekodud, haiglad, sanatooriumid jne. linnas on head, moodsad ja hästi korraldatud. Isegi linna vanadekodu on säärane, et selle pärast võivad Reykjaviki kadestada kõik teised Euroopa pealinnad. Selle ehitamine läks maksma kaugelt üle miljoni krooni Eesti rahas, ja kogu see summa koguti eraannetuste kaudu, — mis jällegi osutub suursaavutuseks saare vähesele elanikkonnale. Reykjavikil on ka oma ülikool, mida peetakse ülal sissetulekutega riigiloteriist, sest see on ka ainus, mis saarel on lubatud.

Linna ääremail leidub hulgaliselt kuumavee allikaid, milliseid kasustatakse väga mitmesugusteks tarveteks, näit. elamute ja tööstusruumide kütmiseks jne. Ka jõuallikana tahetakse neid kasutada varsti juba sel määral, et kaob vajadus mingiks muuks

Islandi linna
Sglufjörður
heeringa õli-
vabrik
heeringapüügi
hooajal.

aineks energia saavutamisel. Ja Reykjaviki külje all asetseb ka suur looduslik sooja-vee ujula, mida pealinlased kasutavad aasta läbi. Kuumavee allikais enamik pealinna naisi peseb ka oma pesu, ning ka leivaküpsetamiseks kõlbab kuum maa selliste allikate ümber.

Ent Islandi peamiseks, ammutamata rikkuseks osutub siiski kala. Selle väljaveo väärtus ulatub aastas kuni 100 milj. kroonini Eesti rahas. Põllumajandus saarel tasub end halvemini, ja seepärast ongi mõistetav, miks saare elanikkond on koonduanud peamiselt tema rannikuile. Kala, mida eksporditakse peamiselt külmutatud olekus (ent osaliselt teda ka kuivatatakse ja soolatakse), tavaliselt läheb laevadel Inglismaale.

Talude arv Islandil on umbes 6300, mõned neist väga moodsad. Saare suurim talund, Korpulfstadir, kujutab endast suurt vaatamisväärsust ja temal on isegi oma romantiline minevik. Mees, kes ta omal ajal rajas, pidi iga jalatäie maad põlluks kiskuma sõna tõsisest mõistest otse kaljust. Ihuüks ja käsitsi puhastas ta maapinna kividest ja laavast ning muutis senise viljatu kivimurru karjamaajapidamiseks, mis praegu on suurimaid kogu Islandil. Hiljem mees andis talu edasi oma seitsmele pojale, ise aga asus tegutsema kalanduses.

Islandlased on ka oivalisi hobusekasvatajaid, kuid sellele tegevusalale on siingi veidi halvavalt mõjunud võistlus auto poolt. Ent varem saarel ainsaks liiklemishõlbustajaks ja veoloomaks sisemaal oli väike, kuid eriti tugev ja visa islandi hobune. Praegu aga Islandigi teedel juba vuravad aina autobused ja eraautod.

Maastik saarel on tavaliselt mäGINE, suurema osa saare pinnast moodustavad basalt-laava ja vulkaanilised kaljud. Saare lõumarannikul aga laiub madalik, saki-liste, kaugele sisemaale ulatuvate lahtede, fjordidega. Saare keskpaisas asub 400—800 meetri kõrgune künklik kiltmaa, millel roomavad kõrged jääliustikud ja mille kõrgemate tippudena tõusevad taeva poole üksikud tegevad või juba kustunud tuld-purskavad mäed. Kõrgeim mäetipp saarel, Öraefajökull, 2119 meetrit üle merepinna, on üks niisuguseid kustunud vulkaane, tema harja ehib igavene lumi.

Tule ja jää ürgse võitlusväljana Island veel praegugi pole täielikult vabanenud jääajast, mil mitte üksnes tema pinda, vaid ka suuremat osa Euroopast kattis jää. Euroopa suurimaid jääliustikke, Vatnajökull, asub Islandil. Ka tuld mäletatakse saare mägedest pursanud olevat kuni 150 korda sellest ajast saadik, millal saarele asusid elama inimesed, ja mõ-

ned neist on olnud niivõrd jõulised, et tuhk Islandilt ulatus otsaga Euroopa mandrile ning saarel voolasid tulised laavajõed. Raskeim tulepurse Islandil juhtus 1783. aastal, millal seitsme kuu kestel maakera sisemusest paiskus laavat päevalgele rihkem kui ühelgi teisel teadaoleval juhtumil. Jäämäed sulasid Amatsooni jõe suurusteks veeväljadeks, vulkaaniline tolm Islandilt ulatus isegi kuni Aafrikasse ja Ida-Siberisse, ning 20% elanikest saarel suri mürgitusse ja nälga.

Üle kogu saare leidub ka geisereid, mis pilluvad kuumi veejugasid taeva poole. Suurim neist, Haukadaluri geiser, purskab vee 20-ks minutiks 50—60 meetri kõrgusele, luues vaatlejale unustamatu pildi. Soe Golfi voolus hoiab saare kliima pehmena, temaga aga igal kevadel võistlevad külmad voolused Põhja-Jäämerest, tuues Islandi rannikuile suurel hulgal jääsuppi, mis isegi sulgeb sadamad. Saare lõunapool on väga sademeterikas, suved jahead; juulis on keskmine temperatuur Reykjavíkis 10,9° Celsiuse järgi, talvel jaanuaris, seevastu aga ka ainult + 1,2°, seega niisama soe kui New Yorgis või Belgradis. Saare madalamates osades lumi talvel ei püsi kuigi kaua, kuid sagedased öökülmad ei soodusta põlluviljade kasvatamist, ning kuna selline kliima on kõige sobivam vaid heinakasvule, annab saarel häid tagajärgi karjakasvatus.

Islandi keel, mis on püsinud samas puhtuses, nagu teda omal ajal räägiti kõikjal Skandinaavias, osutub ka vanimaks kirjakeeleks teiste skandinaavia keelte hulgas. Esimesed kirjalikud ürikud islandi keeles on üle 800 aasta vanad. Islandlane on suur raamatusõber, igas talus võib leida riulil ilukirjandust ka tähtsamais euroopa keeltes, sest iga islandlane valdab ka mõnd võõrkeelt. Kuna elanike vähesuse tõttu saarel kunstide harrastamine varemate sajandite kestel osutus tegelikult võimatuks, ja kuna islandlaste keel on eriti kujutlusrikas ja sobiv riimimiseks, siis sellega seletubki, miks veel tänapäevalgi iga islandlane on suur luulearmastaja ja värsisepp.

Turismimaana Island asub hoopis kõrvälisel kohal, eemal käidavaist, kasvõi Baedeckeri kaudu tuttavaist turismiradadest. Teda tunnevad vähesed, tema nimigi sisendab inimestele külmust. Viimastel aastatel aga on järjest tõusnud nende rändajate hulk, kes endile võtavad ülesandeks külastada ka seda ainulise veetlevusega suurt põhjasaart. Kas selline, järjest kasvav turistidevool Islandile ja tema elanikele lõppeks ongi soovitatav, jääb siiski küsitavaks.

Peabki mõõnema, et neile, kes oma jõudeaja tahavad veeta eriti suurtes mugavustes, Islandile minekuks praegu pole palju põhjust, sest islandlastel kuni tänaseni on tulnud tegelda kõige muuga, mitte aga luksuslike hotellide ehitamisega turistidele ja nende vastuvõtuks kõikide moekommete omandamisega. Ent tõeline rändaja, kes otsib vaid loodust ennast selle rikkumata olekus ja ihaldab puhast õhku, rahu ja vabadustunnet, Islandil kindlasti leiab seda külluses. Õngitsejale on Islandi jõed Euroopas parimaid, nende käreistikud on tulvil hõbeforelle. Mäeroniija leiab saarel oivalisi vaateid üle sine-tavate mägede, lumivalgete jääliustike, ja saare keskosas, igavese lumega kaetud kõrgustikel suusataja võib otseses kokkupuutumises nautida Islandi ürgset ilu, matkates tema säravas päikeses ja öösiti tema põhjataeva vilkuvate tähtede kumas.

Keskustelles Tallinnas Islandist ühe meremehega, kes palju on purjetanud ka lõunameredel, kuulsin temalt arvamist, et nii mõneski suhtes võivat Islandi kõrvutada — Uus-Meremaaga. Võib-olla see ongi nii. Sest mõlemad maad lõppeks pole muud kui ookeanisaared oivaliste vulkaaniliste maastikega. Kindel vähemalt on see, et Islandi ei saa võrrelda ühegi teise maaga Euroopas. Ta on maailm omaette, omaette imeline tule ja jää, vihma ja päikesepaiste, valguse ja varjude võluderii, muinasmaa. Iseloomustavamaid nähteid saarel on nimelt tema järsud kontrastid kõiges, — maastikus, ilmastikutingimisis, värvidemängus, mis kõik aga ka sulavad

Heinavedu Islandil.

Hobuste karavan
viib heina
kÜÜNidesse.

üheks ühiseks sinivalgete, võimsate kaljumägede sümfooniaks.

Nii mõnelegi Island võib näida keelavalt külmana esimesel pilgul. Näed alasti kaljusid, karget sinitaevast nende kohal, elutuid laavavälju, ning südames meenub oma kodumaa metsade soojus. Ent Islandi ei saa vaadata ühe sõömuga, tema majesteetlikkusega tutvumine, nagu iga muu sellelaadne toiming, võtab aega. Vaid järkjärgult silm harjub jälgima põhjamaa pika päeva võluisid, nende muutlikkust iga tunniga, mis saare õhulegi manavad isesuguse, muutuva värvivarjundi hommikust õhtuni, ning siiski sulatavad päeva üheks vahetult mahedaks tervikuks. Vähehaaval taipad, et seegi loodus siin elab, et siingi on tegevuses samad ürgjõud, mis löid maailma ja pidevalt juhivad muutusi ja kasvu temas. Mõistad näiteks, et jäämäedki, kaljurahnudki on vaid mingi hii-gelmets, mis kasvas, löi õitsele vaid korra, ja siis järsku kivistus. Islandi loodus ei unune eales.

Võiks arvata, et Island on rikas ka iga-sugustest muinsusaaretest, varemeist jne. Tegelikult see ei ole nii. Suurem osa vanu läinud aegade ehitusi saarel on varisenud ja rohtunud. Vähe jälgil on jäänud ka nende kalmistuist, kes omal ajal esimeste asunikena tulid saarele. Püsivam

mälestusmärk muistsetele põlvedele aga elab islandlaste suus edasi rahvaluule muistendite ja saagade näol, mille tegevuspaiku näidatakse võõrale igal pool saarel, ja millistest lugudest nii mõnigi juba ammu on säilitatud koltunud pärgamendi rullidele. Muidugi kõik vanad paganausu templid ja altarid on juba ammu kōdunenud, kuid saar ise pole sajandite kestel muutunud nähtavasti milleski. Tundub isegi endastmōistetavana, et omapärase saare muistendidki saavad olla vaid niivõrd omapärsed, et nendega ei saa kõrvutada ühegi teise maa ja rahva omi.

Islandi muinaskirjandus on muistne selle sõna tõelises mõttes, — ta loodi aegadel, millal midagi sellele võrdset polnud kujunenud ühegi teise rahva vaimuvaras. Teiste rahvaste ürikud noist aegadest on pealegi vaid ladinakeelsed. Islandi vanu kirjandus-ürikuid praegu kasutatakse peamise tähtsama allikana germaani rahvaste keskaegsete ühiskondlike kommete ja kultuuri tundmaõppimisel.

Islandlased olid ka Grōõnimaa ja Põhja-Ameerika mandri esimesi avastajaid (aastal 1000). Ent üheks veenvamaks tõenduseks islandlaste kui rahva intellektuaalse jõu ja tugevuse kohta osutub tõik, et juba aastal 930 nad ühinesid parlamentaarse riigikorraga rahvuseks, kusjuures nende

Aruba saarelt Iraani.

**Öliühingu teenistuses Venezuelas, Arubal, siis Ühendriikides ja hiljem Pärsias. —
Elu troopika õliväljadel kummalgi pool maakera.**

Johannes Jüssi.

Aruba saare olemasolust on teadlikud vististi ainult vähesed kodumaalased, sest ta asetseb kaugel teisel pool maakera ja pole ka mõõdetult palju suurem kui on mõni meie samakõlaline Abruuka. Aga ometi on näit. Ameerikas sellest saarest, kus minagi viibisin rea aastaid, kuulnud paljud vähe-
masti seda, et sellel asuvad ühed rikkalikumad õliallikad Kesk-Ameerikas.

Jõudnud Tallinnast Kesk-Ameerikasse 1928. a. sügisel, ma kohe Arubale ei sattunud. Maabusin ja peatusin ühes abikaasaga algul Venezuelas, töötades mõne kuu õliväljadel Maracaibo ümbruses, kus siis palgad olid head. Kliima seevastu aga selles piirkonnas on äärmiselt palav. Öödki Maracaibos olid niivõrd palavad, et magada tuli Aadama-ülilikkonnas. Õli neis Venezuela kaevandustes asub sügaval maapõues, üksikud puurkaevud ulatuvad kuni 7000 jala sügavusse. Suurem osa õlilademeid pealegi on peidus otse Maracaibo järve all, kus vesi on paarkümmend jalga sügav. Õli päeva-
valgele toomiseks järve põhjast vajutatakse puurauku ka toru, mis hoiab auku ummis-

tumast. Siiski tuleb ette juhtumeid, mil õli uuest allikast purskub mitmesaja jala kõrgusele õhku, paisates taeva poole ka puurmasinaid, ja niisugust purskkaevu seejärel suudetakse ohjeldada alles siis, kui õli surve on alanenud.

Töötasin Maracaibos, õliväljade parandustöökodades kuni 1929. aastani, mil siirdusin läheduses, Mehhiko lahes asuvalle Aruba saarele, kuhu parajasti ehitati uut õlivabrikut. Saar, mis on väike, pindalaga ainult 65 ruutmiili, kuulub Hollandile. Ühendriikide Standard Oil õliühing ehitas temale niivõrd suure õlipuhastamistehase, et nüüd ka Venezuela mandriit õli saadetakse sinna puhastamiseks. Tehas puhastab õli ööpäeva jooksul 200.000 barrelit.

Kliima Arubal on kaugelt parem kui mandril. Elasin seal üheksa aastat. Pärismaalased saarel on väga sõbralikud, mingit hispaania-hollandi segakeelt kõnelev rahvas. Arubalased on niivõrd ustavad ja ausad, et näit. minagi oma saarel viibimise kestel kordagi ei lukustanud oma elamu uksti varguse kartuses. Magedat vett saarel ei ole,

parlament, „althing“, loodi ka tänapäeva mõistes kõigiti demokraatlikel alustel, — muud kesket täidesaatvat võimu althingi kõrval riigis ei olnudki. Sellise vabariigina Island püsis iseseisvana üle kolmesaja aasta.

Islandi täielikult kirjeldada, temast hästi jutustada näib olevat hoopis võimatu, — täielisima kujutelma temast võib saada vaid teda nähes. Selleks tuleb viibida temaga otseses kokkupuutes, tuleb hingata tema õhku, vaadelda tema rahulikku maastikku, kuulata saare rahva keelt ja kõnelemist, jälgida nende toiminguid ja igapäevaseid askeldusi.

Oma ainuliselt omapärase, kummalise veetlevuse võlgneb Island sellele muinsete

traditsioonide ja kommete ning moodsa tsivilisatsiooni hüvede ristlemisele, mida saarel igal sammul võib jälgida tänapäeval. Vaimselt islandlane alles elab endiselt pidevas osasaamises oma esivanematega kolmkümmend kuni nelikümmend põlve tagasi, kuid enda igapäevase, praktilise elu üksikasju korraldab ta juba kõigiti moodsalt, ja meeeldi kasutab ära iga temani jõudva uuenduse. Islandi naised ja neitsikud kannavad niisama moodsaid soenguid ja riietuvad samaselt, nagu selles neilegi on eeskujuks Pariisi ja Hollywoodi kinostaarid. Sõnaga, Island on tänini olnud ja jääb ka tulevikus maaks, mis ühe jalaga veel on toetunud oma Edda-muistendeile, teisega aga kindlasti sammub järjest paremat töötava tuleviku rada.

Aruba džungel.

Puu võrsub otse korallikaljust. Puujuurtel autori poeg Henry koeraga.

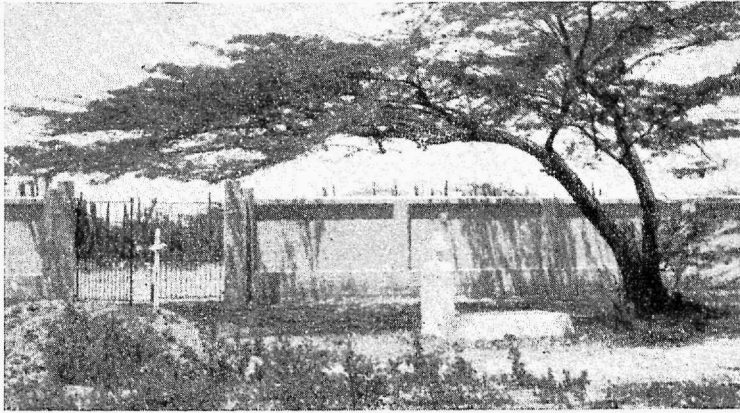
see tuuakse Põhja-Ameerikast. Pärismaalased tarvitavad joogiveeks vihmavett, mida kogutakse aastas neli kuud, oktoobrist kuni jaanuarini kestvatel vihmaegadel. Aruba maastik on kõrbetaoline, korallkaljude ja kesise taimekasvuga džungel. Saarel laialdaselt kasvatatakse ka troopikataime aloet arstlikeks tarvitteks. Valgetest saarel on ameeriklasi üle kuuesaja perekonna, valitusametnikud juhtivatel kohtadel on hollandlased. Ka elas Arubal peale minu veel üks eestlane lühemat aega, kellele Eestist sõitis järele ka mõrsja. Aga nende kooselu ei kujunenud õnnelikuks, varsti pärast Arubasse saabumist noorik jäi vaimuhaigeks ja lõppeks, ilma mehe teadmata, võttis endalt elu. Sängitasime tema põrmu päikeseküllase Aruba maamuldade. Tema haud, märgitud valge kiviristiga, seega osutub ainsaks teadaolevaks eestlase hauaks Hollandi Lääne-Indias.

Aruba saarelt lahkusin 1938. a. kevadel, siirdudes New Yorki. Saatsin oma abikaasa ja mu kaks väikest, Kesk-Ameerikas sündinud poega Tallinna, Eestisse jäävalt elama asumiseks, ise aga jäin veel Ühendriikidesse, et leida mõnd rahuldavat teenistust. Selle otsimisel sõitsin läbi tuhandeid miile linnast linna, kuni lõppeks mu endine firma pakkus mulle tööd väljaspool Ühendriike, Pärshas. Kuna töölud ühendriikides siis olid väga kehvad, võtsin selle pakkumise vastu ja mullu 28. novembril, koos teiste

Standard Oil Company poolt palgatud ameeriklastega asusin New Yorgist pikale teekonnale Lõuna-Pärshasse, Abadani linna, kus õliühing parajasti oli laiendamas oma tegevust.

Teekond kestis 26 päeva. Oma esimese peatuse Euroopas tegi meie laev Marseille' sadamas Prantsusmaal. Saime seal viibida vaid kaheksa tundi. Järgmisena nägime Napolit Itaalias, kus võisime imetleda selle linna uhkeid kirikuid ja ajaloolisi ehitusi ja ka taamal, 25 miili kauguses asuvat Vesuvi tuld purskavat mäge, mis õhtul, laeva lahkumisel sadamast, pakkus oivalist vaatepilti. Aleksandrias, Egiptuse sadamalinnas, käisime ka kohalikus kuulsas muuseumis, kus meile näidati paar tuhat aastat säilinud keisri Aleksandri ja kuninganna Kleopatra mälestisi ja muid vana Egiptuse imetlusväärusi. Aleksandrias esmakordselt nägin ka idamaiste naiste kommet, enda näo looritamist riidega. Mõnel neist oli rõngaski ninast läbi ja nagu tätoveeritud, mis kõik, muhameedlaste mõistete kohaselt, peab suurendama naise veetlevust.

Laevalt lahkusime Beyrut'is, Süüria sadamalinnas, kus meile olid autod vastu saadetud. Alustasime sõitu üle kuue tuhande jala kõrguste mägede, kuid hästi sillutatud teedel, Damaskuse poole. Damaskus, mis asub rannast 150 kilomeetri kaugusel, on igivana linn, kuid ehitused temas on juba peaaegu kõik euroopa stiilis. Jõudnud sinna

Ainsa eestlase
haud Aruba
saarel.

3½ tunniga, istusime ümber suurde, toiduainetega varustatud bussi, ja asusime, koos 26 inimest, teele Bagdadi, Iraki pealinna. Sellel 850-kilomeetrilisel teel jäi meie buss, vihmasadudest rikutud kõrvepinnaal, mitmes kohas porisse kinni, ja neli ööd-päeva kestnud matk nõnda kujunes mitmeti vaheldusrikkaks. Üks niisuguseid, sunnitud peatusi vältas kogunisti 20 tundi, millal ka bussi reisijad pidid käed külge panema, kandes tekkidega kive tee kindlustamiseks. Ei jäänud siis töölt kõrvale ka niisugused auväärased isikud meie seas, nagu üks vana inglise kindral ja kehakas kirikuõpetaja, ning lõbusa naeru ja üksteise nõökamiste saatel nõnda saimegi üle ebamugavast olukorrast. Aga kui jõudsime juba umbes 80 kilomeetri kaugusele Bagdadist, ilmnas, et vesi oli tee täiesti ära uhtunud, ja kuna seega meie raske buss enam üldse edasi ei pääsnud, istusime ümber meile vastu saadetud sõiduautodesse, mis meid lõppeks töid Bagdadi.

See hommikumaa pealinn algul pakkus endast vägagi uudse ja huvitava pildi. Kõikjal võis näha vaid kaetud nägudega naisi, kuid ka suurel hulgal kerjuseid ja päevavargaid. Valgeid töölisi linnas üldse ei ole. Peatunud Bagdadis kaks päeva, sõitsime raudteel Tigres'i jõe kaldal asuvasse Basarasse ja sealt mootorpaadil paarkümmend kilomeetrit allajõe, pärslaste linna Abadani, kus meil tuli tööle asuda.

Peab ütleva, et Pärsia, või uusimas ametlikus nimetuses Iraan, selles lõunapoolses Pärsia lahe ümbruses endast kujutab tõesti

jumalast mahajäetud maanurka. Rahvas, kes 95 prots. on kirjaoskamatud, muhameedlastena vihkavad kristlasi ja valgeid üldse, oma suures enamikus on nad ka endi eluviisidelt väga mustad ja ropud, põevad sugu- ja muid nahahaigusi. Muidugi lokkab siin ka mitmenaisepidamine, kusjuures naine on mehe ori. Kohalike elanike silmaring on üldiselt väga piiratud ja tõnts, neil puudub ettekujutus isegi näit. sellest, kus asub Euroopa või mingid teised riigid väljaspool Pärsiat. Öliühingu teenistuses on neid mitu tuhat, kusjuures nende päevapalk on küll üpris väike. Oma suurema sissetuleku saab pärslane datlipalmide kasvatamisest.

Lõuna-Pärsias ma oma seitsmekuise kohalviibimise kestel ei kohanud küll ühtki eurooplast, kes polnud sealse suurima, Anglo-Iranian Oil Company teenistuses. Eurooplane selles kliimas tunneb end äärmiselt ebamugavana, maapind asub vaid paar jalga kõrgemal merepinnast ja õhk on palav ja niiske.

Seejärele kui koos teiste ameeriklastega olime lõpetanud uue õlivabriku püstitamise Abadani k. a. juuli algul, lahkusin Pärsiast Palestiina kaudu.

Kodumaale tulin läbi Kreeka, Dardanelliüle, Istanbuli ja Rumeenia kaudu. Olles saatuse tahtel pikki aastaid veetnud vaid troopika palavvöödes, leian põhjamaalasena juba üksnes sellestki suurt kergendust, et kodumaal võin elada õhus, mis on lahe hingamiseks.

Ringvaateid välismailt.

Reisijatelaevade liiklevusest P.-Ameerikasse.

Rootsi-Ameerika liin peab veel ühendust.

Euroopas valitseva sõjaseisukorra tõttu on sõdijate riikide poolt reisijatevedu seisma pandud. Ka on ookeanihiiglaste sõit miiniväljade tõttu muutunud ebakindlaks, nagu räägivad viimased teated.

Seni on pidanud ja püüab ka tulevikus alal hoida ühendust Euroopa ja P.-Ameerika vahel Rootsi-Ameerika liin, kelle laevad on lähtesadamast kavakindlalt välja sõitnud. Arusaadavalt on selle, üksinda ühendust pidava liini laevad reisijaid tulvil. Nii on viimasel ajal laevaliinil reisijaid olnud rohkesti Poolast, Leedust, Lätist ja Eestist ning Skandinaavia riikidest. Kuna sissesõiduloa saamine P.-Ameerika Ühendriikidesse on seotud teatavate raskustega, sõidavad praegu sinna peamiselt Ameerika kodanikud.

Kui peaks selguma, et laevad enam Göteborgist väljuda ei saa, juhul kui Rootsi sadamatest väljapääs osutub hädaohlikuks, siis jääks laevaliinil võimalus laevu teele saata Bergen'i sadamast.

Ühenduses viimase aja sündmustega, kus ookeanilaev „Athenia“ lasti põhja, on kinnitusseltsid nõudnud peale tavalise laevakindlustuse lisakindlustust miinide ja torpeedode vastu. Kuna aga laevaliin lisakindlustust, mis teeb üle 100.000 doll. ühe reisi kohta, oma kanda ei võta, on vastav summa sõiduhinnale juurde lisatud. Nii peavad „Gripsholmi“ turistklassi sõitjad maksma lisatasu 80 dollarit ja 3. klassi reisijad 70 dollarit.

Rootsi-Ameerika laevade praegune liiklevus on korrapärane ja loodetavasti kestab see ka tulevikus.

Tallinlane Roosevelti töörahujuhi kohal.

Meile saadetud Washingtoni ajalehe teatest nähtub, et k. a. kevadel president Roosevelt nimetas uueks Ühendriikide töömehet liikmeks töötülide arbitratsiooni alal William M. Leiserson'i, kes töötülide lahendamise asjatundjana varem on olnud tegevuses Ühendriikide tööministeeriumis, raudteedametis ja mujal. Teatele lisatud lühidaist Leisersoni eluloolistest andmetest selgub, et ta on sündinud 15. aprillil 1883. aastal Tallinnas ja siirdus Ühendriikidesse 1890. aastal, seega vaid seitsmeaastasena. 1908. aastal lõpetas ta Wisconsin'i ülikooli ja sooritas filosoofia-doktori eksami Columbia ülikoolis 1911. aastal.

Eesti malemeeskond Buenos Aireses.

Vasakultees: Friedemann, Keres, Buenos Airese E. S-i juhatusliige E. Ploompuu. Tagumises reas: Raud, Tünn ja Schmidt.

Paul Keresel Argentiinas suur edu.

Buenos Aireses viibib ka V. Padva.

Nagu meie kirjasaatja Buenos Airesest teatab, jõudis Eesti malemeeskond koos teiste Euroopa riikide maletajatega belgia laeval „Piriapolis“ ülemaailmsele maleturniirile Buenos Aireses Uruguai pealinna Montevideosse 21. augustil s. a., kuhu neile Argentiina maleliidu esindajad vastu olid sõitnud. Maleturniir alanud Paul Kerese ja eesti meeskonna tähe all. Kõikjal, kuhu eestlased ilmuvad, avaldatud neile poolehoidu. Eesti meeskonda hinnanud üheks pea-favoriidiks ka Capablanca. Buenos Airese ja ühtlasi kogu Lõuna-Ameerika suurim, enam kui kahe miljoni lugejaga ajaleht „La Prensa“ tõi oma veergudel Paul Kerese kohta pikemaid ülistavaid kirjutusi, ja üldiselt ennustatakse tema peatset tõusmist maailma esimaletaja kohale.

Buenos Airesesse jõudmisel külastas eesti malemeeskond ka kohalikku eesti seltsi, kus teda juhatause nimel tervitas hr. E. Ploompuu.

Praegu viibib Argentiina pealinnas ka eesti klaverikunstnik V. Padva koos viuldaja Mišha Elman'iga.

Kirevais rahvarõivais tervitab saare elanikkond meie esimest kodanikku K. Pätsu.

Kodumaa sõnumeid.

Septembri esimestel päevadel puhkenud sõda Euroopa suurriikide vahel Eestit otseselt ei riiva. Vabariigi president vabariigi valitsuse ettepanekul otsustas kuulutada, et Eesti jääb valjult erapooletuks, ja et selle erapooletuse säilitamiseks võetakse kohaldamisele kõikide sõdivate riikide suhtes, arvates 1. septembrist 1939. a., erapooletuse korraldamise seaduse eeskirjad. Ühtlasi minister A. Oidermaa esines ringhüülingus erakorralise sõnavõtuga, milles toonitas, et Eesti ümbruses on kõik rahulik ja vaikne. Ei ole ka mingit mõistlikku põhjust, et selline seisund peaks muutuma. Pinevuse pesa asub Eestist kaugel ja Eesti pole seal tekkinud olukorrast puudutatud. Eestit juhib kindel tahe karmilt pidada erapooletust, mille kaitseks ka kõik tehakse, mis on vaja. Ka Eesti majandusehus läheb üldiselt kõik oma normaalsest rada ja seepärast pole siin kavatsusel mingeid erakorralisi abinõusid. Väliskaubanduses need kaubad, mida Eesti teistele pakub, on sellised, mida otsitakse. Eesti rahvas jätkab oma tööd ja tegutsemist rahulikult edasi tüie teadmisega, et vabariigi valitsus on alatiselt valvel ja ei jäta midagi tegemata, et Eesti riigi ja rahva heaolu eest oleks hoolitsetud nii, nagu seda nõuab sündmuste käik, lõpetas oma sõnavõtu minister.

Poola-Saksa sõja puhkemise järel ei tõusnud Eestis kodanike hulgas mingit märgatavat ärevust, kuigi ärides oli märgata elavamat tegevust ja teatud tungi enda varustamiseks. Kõiki kaupu on küllaldaselt ja endiste hindadega saadaval. Ainult suhkrule ja teataval määral ka riidekaupadele tõusis nõudlus, aga uute tellimuste ja ka seniste suurte tagavarade tõttu nendegi äinete tagavaradest jätkub Eestis kauemaks ajaks. Üksikutelt äridelt, kes põhjendamatult igasuguse aluseta tõstsid kaupade hindu, majandusministeerium võttis õiguse sisseveo- ja välisrahahubade saamiseks, hoiatades ühtlasi, et selliste juhtumite kordumisel võetakse kohaldamisele ka hangeldamise ja liigkasu võtmise vastu võitlemise määruse eeskirjad, mis näevad ette kauplemisõiguse äravõtmist süüldaselt jäädavalt.

Ka Eesti vüüringu kurss jääb sõjaolukordade kiuste senisele tasemele, milleks vabariigi valitsus otsustas tema pariteedi jätta võrdseks Rootsi krooniga.

8. sept. vabariigi president K. Päts kirjutas alla otsusele, millega pikendatakse kaitse seisukorda kogu vabariigi üheks aastaks, arvates 12. septembrist s. a.

Seletuskirjas selle otsuse juurde öeldakse, et kaitse seisukorra kehtivuse pi-

Presidendi lahkumine Saaremaalt.

President K. Pääts ja ta saatjad lehvitavad Kuivastu sadamas mahajääjatele.

kendamise vajadus on tingitud käesoleva silmapilgu pinevast rahvusvahelisest olukorrast ja sõjalisest tegevusest välisriikide vahel Euroopas, mille ulatust ja edaspidist käiku ei ole võimalik ette näha.

Ühenduses Poola sõjavägede taganemisega mõlema vaenlase ees ka väljaspoole Poola piire, üksikuid taganejaid, ehkki vähesel hulgal, on ulatunud ka Eesti pinnale. Nii maandus 18. septembril Tartumaal Mäksas poola sanitaarlennuk, mille meeskonnaks oli vaid üks ohvitser. Lendur ja lennuk võeti valve alla. Sama päeva varahommikul põgenes Tallinna sadamast Poola allveelaev „Orzel“, kes sadamasse oli varjupaika otsima tulnud mõni päev varem. Laevalt olid Eesti võimude poolt maha võetud suurtükkide lukud, kõik laskemoon ja 14 torpeedot laeval olnud 20-st torpeedost. Eesti vahtkond püüdis takistada väljasõitu ja seejuures kandis kaotusi. Rannakaitsepatarei avas tule allveelaevale, misjärel laev kohe sukeldus.

Sellela ühenduses, sõjavägede ülemjuhataja ettepanekul, vabariigi president vabastas tegelikult sõjaväeteenistusest, arvates 18. septembrist, merejõudude juhataja mereväekapten Valev Mere ja merejõudude staabi ülemä mereväekapten R. Linnuste. Nende asemele määrati

ajutiseks merejõudude juhatajaks kpt.-major J. Santpank ja merejõudude staabi ülemaks kpt.-major B. Linneberg.

Interneeritud Poola allveelaeva põgenemine Tallinna sadamast kutsus esile samme ka Nõukogude Balti laevastiku poolt. Ehkki laevalt võeti Tallinnas suurtükkide lukud, kõik laskemoon ja 14 torpeedot, jäi laevale ometigi veel 6 torpeedot, mis tingisidki ettevaatust. Nõukogude laevastiku tegevuspiirkond haaras kogu Soome lahte, kuhu ta pani ka miine, millestest nüüd läbi pääseb vaid lootside abil. Sel puhul üks Soome lehti avaldas kõmuteate, nagu tulnuks Nõukogude laevad Eesti ranna lähedusse selleks, et blokeerida Eesti sadamaid. See teade aga osutub valeks, ja laevade liiklemine Eesti sadamais toimub endiselt.

21. septembril teatati Stokholmist, et kadunud poola allveelaevalt saabusid sama päeva hommikul Gotlandi saare idarannikule väikeses kerkveesõidukis Eesti all-ohvitser ja madrus, kes kuulusid Eesti valvemeeskonda laeval. Mõlemal eestlasel poolakad olid lubanud lahkuda laevalt, kui see viibis kaheksa meremiili kaugusel saare rannikust. Eestlased saadetakse Gotlandilt Tallinna. Nõukogude Vene laevad, kes liikusid Balti vetes, tõmbusid tagasi oma baasidesse.

Ühenduses sõja puhkemisega Euroopas pole Eesti läbikäimisteed ja viisid teiste riikidega senini kuigi tunduvalt kannatada saanud. Postiühendus püsib Eestil mitte üksnes erapooletute, vaid ka kõikide sõdivate riikidega. Saksa-, Poola-, Prantsus- ja Inglismaale aga ei saa läkitada eratelegramme ega pidada telefoni-erakõnesid. Reisilaevade liiklus Tallinna-Stokholmi ja Helsingi vahel püsib, lennuliinid töötavad Riia-Tallinn-Stokholmi vahel.

Sõjaolukorra tõttu Euroopas osutusid vajalikuks teatud ümberkorraldused Eesti kaubavahetuses välismaadega. Juba septembri algul selgus, et otseühenduse jaluleseadmine mere teel Inglismaaga läbi Taani väinade on liiga hädasohtlik, kuna neis asuvad piiniväljad. Seetõttu majandusministeerium on otsustanud kaubavahetust Inglismaaga ümber suunata transiitkaubanduse näol Rootsi ja Norra kaudu. Ka algatas ministeerium uue kindlustusseltsi „Kindlustuskeskuse“ asutamise, mille ülesandeks jääks laevade ja kaupade kindlustamine sõjariisiko vastu.

Ennesõjaaegses õhkkonnas Eesti väliskaubandus arenes kõigiti soodsalt. Juulis väljavedu oli 10,4 milj. kr. ning sisse veeti kaupu 9,8 milj. kr. eest; seega jäi väljavedu ülekaalu 0,6 milj. krooniga, mulluse juuli 1,3 milj. kr. vastu.

Aasta esimese seitsme kuu jooksul väljavedu tõusis 67,0 milj. kr.-le m. a. 55,9 milj. kr. vastu ning sissevedu tõusis 61,9 milj. kr.-le l. a. 63,4 milj. kr. vastu. Seega väljavedu ületas sisseveo 5,1 milj. krooniga, kuna aga mullu samal ajavahe-
mikul see ülekaal oli 7,5 milj. kr. Need soodsad tulemused saavutati väljaveo jõudsas suurendamise teel, mis on tõusnud 7 kuu jooksul 11,1 milj. kr. võrra, kuna aga samal ajal sissevedu vähenes 1,5 milj. krooniga. Loomulikes olukordades oleks tänava sissevedu olnud vahest veelgi tagasihoidlikum, kui poleks teostatud oste tagavarade soetamiseks. Metalle on tänava seitsme kuu jooksul ostetud enam 0,7 milj. kr. eest, ja samuti muid aineid, mis ei lähe otsekohe tarbimisele.

Praktimistakistuste ja pikemat aega kestnud põua tagajärjel näitavad küll ametlikud kokkuvõtted teatud tagasiminekut või väljaveos augustis. Kuu jooksul eksporditi võid 33,181,0 tünni eelmise a. sama kuu 36,004,5 tünni vastu. Seega väljavedu vähenes 7,8%. Aasta esimese kaheksa kuu kokkuvõttes osutub või väljavedu siiski veel 5,7% võrra suuremaks kui ta oli mullu. Kuni 1. septembrini on võid eksporditud tänava 206.526,1 tünni, eelmisel a. 195.440,5 tünni.

Kogu Euroopat tänava suvel kauemaks vallutanud kõrgrõhkkonnad hoidsid ka Eestis tegelikult kogu augustikuu põuase n. a. Paiguti kuivaad kaevud ja väiksemad jõed, karjamaadel ja põldudel kipus vihmapuudusel känguma hädal. Septem-ber aga algas vihmadega, ja seetõttu paiguti veel paranes ka kartulisaak, millele pöud oli tikkunud ähvardavaks muutama. Rukki- ja muu teravilja saagid tänava aga ei saanud põuast kuigi palju kannatada selle tõttu, et kuumad ilmad saavutasid haripunkti alles suve viimasel poolel.

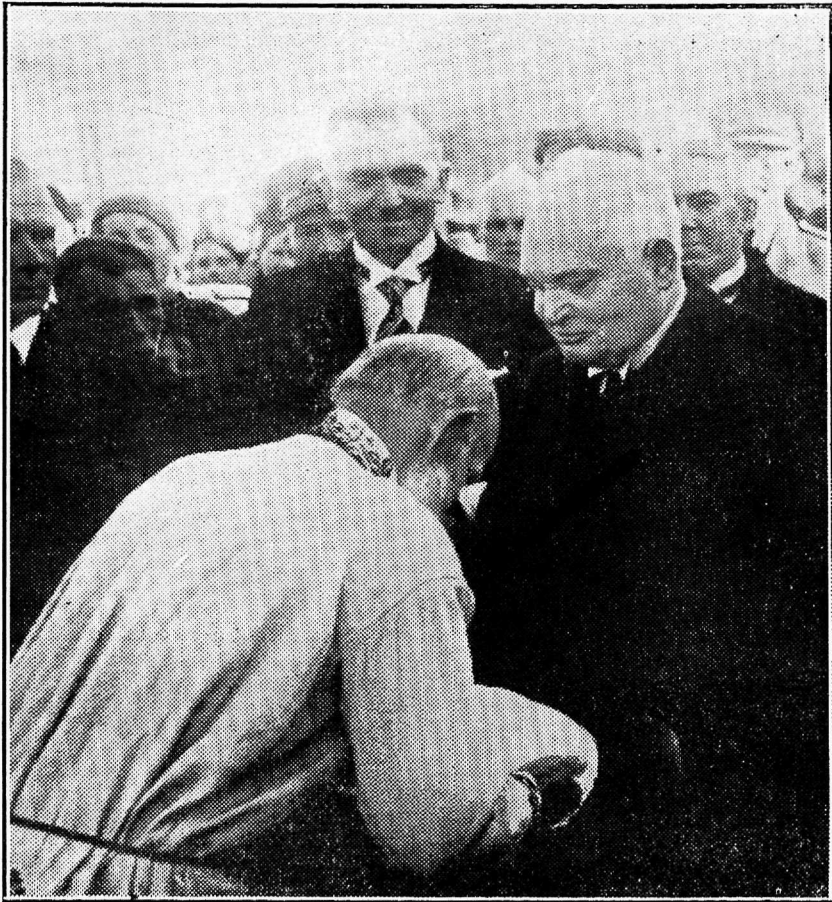
Augustikuu keskpaigu Tallinnas toimunud riikliku klassiloterii tähtsamatest võitude võitjatest mainisime meie eelmises numbris, enne numbril trükkiminekut, ainult väikest osa, ja nüüd võime lisada täiendavalt, et suurvõit, 50.000 kr., seekord läks ühele Tallinna äärelinna abielupaarile, kusjuures selgus, et peavõidu õnneliku omaniku abikaasa näinud võidunumbrit unes, misjärele ka vastav pileet omandatud. Preemiavõidu, 33.000 kr., jagas omavahel 7.-liikmeline naiste kollektiiv Haapsalus, 15.000 krooni läks Pärnu, 7000 krooni mitmele tartlasele jne.

Asjajilmunud „Eesti Statistika“ kuukirja uues numbris tuakse uusi leibkonnade büdžetiurimusi, mis puudutavad põllutöölisi, üksikult elavaid palgalisi ja põlevkivitööstuse töölisi.

Põllutöölise elatusolude kohta Eestis seni puudusid igasugused andmed. Büdžetiurimisel on võetud vaatlusele 37 leibkonna tulud-kulud. Nende leibkondade keskmine suurus oli 4,3 liiget. Vaadeldud põllutöölise leibkonnadest on majandunud ülejäägiga 27 ja puudujäägiga 10. Keskmiseks sissetulekuks kuu kohta osutus 90.10 krooni 93.84 krooni vastu, mis tehti kindlaks tööstustöölise juures. Leibkonna peateenistus sellest tulust moodustab 60%, kuna ülejäänul langeb perekonnaliikmete teenistuse arvele.

Põllutöölise leibkondade väljaminekuis paistab silma tööstustöölisest suurem kapitalikogumine — 8,7 3,0% vastu. Väljaminekute üldsumma ulatub 89,7 kroonini 95,0 krooni vastu tööstustöölise leibkondades. Põllutöölise toitluskulu on madalam talundite toitluskuludest, seega ka halvem. Alkoholi ja tubaka tarvitamine esineb väiksemal määral kui tööstustöölise juures. Eriti madalaks osutub kulu korterile.

Üksikult elavate palgaliste büdžetiurimisel on kasutatud 18 isiku tulu-kulu andmeid. Neist selgub, et üksikult elavad palgalised oma tulusid on kasutanud peamiselt elatistasele tõstmiseks, kasutades

Presidendi külaskäigult Tartumaal.

Lohusuu venelaste esindaja annab presidendile üle soola-leiba.

sealjuures ka laenu, kuna säätudele ei ole suudetud kinkida küllalt tähelepanu.

Põlevkivitööstuses on vaadeldud 13 töölisleibkonna tulu-kulu. Keskmise kuusissetulek on 120 krooni. Väljaminekud erinevad tööstustöölise omist tunduvalt. Toitluse osatähtsus põlevkivitöölise kulu-büdjel on märksa suurem kui tööstustöölisel, mis näib olevat tingitud peamiselt raskemaist, paremat toitlustamist nõudvaist töötingimustest. Samuti suurem on ka kulu alkoholile ja tubakale. Seevastu kulu haridusele ja kultuurile on minimaalne.

*

Postpakside saatmisel välismaadesse tuleb Eesti kodanikel nüüd arvestada järgmisi asjaolusid:

Laevühendused Tallinn-London ja Tallinn-Stettin kui ka raudteeühendus Saksaga üle Poola on katkenud. Postpakid saadetakse edasi uusi kaudseid teid kaudu — peamiselt Tallinn-Helsingi, Tal-

linn-Stokholmi ja Tallinn-Kopenhaageni vaheliste laevühenduste kaudu.

Uued sihitusteed kujunevad veidi kallimaks. Ameerika Ühendriigesse saadeta-vate postpakside pealt aga lähevad mak-sud umbes kolm korda nii kalliks kui praegused postmaksud. Lähemal päevil teatatakse postiasutusile uute sihitusteede suhtes kehtivad postmaksud, niipea kui postitalitus saab vastavad andmed asjaomastelt välismaade postitalitustelt. Vahepeal postitatud postpakside eest kuuluvad postimaksude vahed nõutakse sisse saat-jailt hiljem.

Soome postivalitsus teatab, et pool Euroopa postist läheb nüüd üle Soome, nimelt post Nõukogude Venest, Eestist, Lätist, Leedust ja Balkani riiki-dest, mis on adresseeritud Lääne-Euroopasse ja üle mere, peamiselt Ühendriiki-desse. Peale selle läheb üle Soome ka kogu Poola post.

*

Siseminister R. Veermaa oma intervjuus ajalehtede esindajatele, juhtis tähelepanu asjaolule, et seoses praeguse rahvusvahelise kriisiga tikub Eesti territooriumi piirest illegaalselt tulema üle mitmesuguseid põgenikke, keda pole meile tarvis. Nii võisime lugeda ajalehtedest, et Saaremaa rannas randus 16 juudi põgenikku, kes olid saabunud Rootsist. Läti piiril tabati endise Tšehhoslovakkia 4 juudi soost kodanikku, kes otsisid redupaika Eesti rahulikul territooriumil, edasi veel 4 nansenisti tuli salaja Eesti riigi pinnale.

Salaja üle piiri tulek on keelatud, kuid piirivalve ja politseivõimud ükski ei ole suutelised teostama säärate soovimatute välismaalaste üle kontrolli. Kehtivate seaduste alusel on selleks kohustatud ka kodanikud.

On keelatud kahtlastele isikutele sõiduriistade andmine või nende muretsemiseks kuidagiviisi kaasaaitamine ning teejuhiks või tõlgiks olemine.

Ei või korterisse võtta või sinna kouda kahtlasi või ilma dokumentideta isikuid. Samuti ei või neile anda öömaja.

Kõik kodanikud on kohustatud valvama, et sääresed illegaalsed sisserändajad toimetataks politsei kätte.

Edasi mainis siseminister, et seadusevastaselt üle piiri tulijaid ei kavatseta mitte kohelda külalistena, vaid neid isoleeritakse vastavatesse kohtadesse ja rakendatakse neid sunduslikule tööle.

*

Tänavu suvel, kindlakskujunenud tava kohaselt, vabariigi president K. Päts sooritas mõned suuremad retked riigi üksikutesse osadesse. Nii käis ta 20. ja 21. augustil Saaremaal, peatudes saatjaskonnaga enne ka Muhus. Saaremaalased nägid presidenti nii Kuressaares kui ka maal valdades, kus president kõikjal tutvus kohaliku rahva käekäiguga, misjuures ta võttis vastu tuhandete vaimustatud poolehoidu ja juubeldusi. Tartus ja Tartumaal käis president 3. ja 4. septembril, kus Tartumaa piirile temale vastu olid sõitnud maavanem H. Lauri ja teised kõrgemad võimukandjad ja tegelased. Presidenti külastäik, mis toimus traditsioonilise Tartu põllutöönäituse ajal, kujunes suursündmuseks Tartu linnale ja maale; teel linna oli püstitatud kümneid auväravaid, presidendile anti soola-leiba ja lilli ja peeti kõnesid. Tartus toimus pidulik vastuvõtt raekojas presidendile valimise puhul Tartu linna aukodanikuks. Teiseks aukodanikuks linnavolikogu ühtlasi valis prof. Jaan Tõnissoni. Presidendi auks Tartu Suurturul korraldati suurim paraad linna ajaloo, president võttis osa ka Kaitseliidu uue hoone nurgakivi panekest, käis põllutöönäitusel, kus esines rahvale sütitava kõnega, ning õhtul avas uue, laiendatud ja ümberehitatud „Vane-

muise“ teatrimaja. Järgmisel päeval president külastas ülikooli, maavalitsust ja sõitis siis läbi mitmed koolid ja asundused maal.

Augusti keskpäigu sooritas pikema ringreisi ja külastas ka Vormsi saart peaminister K. Eenpalu. Soome siseministri külalisena viibis 18.—22. augustini Soomes siseminister R. Veermaa. Moskva põllutöönäituse kutsutud külalistena viibisid 10.—14. augustini Moskvast põllutöominister A. Tupits, kodumajanduskoja esinaine L. Eenpalu, prof. G. Suits ja rida teisi eesti tegelasi. Oslos 15.—19. augustini toimunud parlamentidevahelise unioni konverentsil viibisid 25 riigi esindaja hulgas ka eesti parlamendi esindajad, riigivolikogu esimees J. Ulotš ja riigivolikogu liikmed Kook, Uema ja O. Lõvi.

*

Eesti ev.-luteriusu kirikus juba pikemat aega kestab tüli, mille on põhjustanud eeskätt piiskop H. B. Rahamäe perekonnaasjad ja tema poolt kevadel avaldatud soov end oma abikaasast lahutada lasta. Üks osa vaimulikke sel puhul asus seisukohale, et vaimulikud ja kirikupeal pole sünnis end lahutada lasta ja augustis tüli süvenes niikaugele, et kaheksa praostit (ja seega tegelikult pool kõikidest eesti praostitest) esinesid märgukirjaga ilmalikkudele võimudele piiskopi tagandamiseks omalt kohalt, kust ta ka varem ise lubanud lahkuda. Kuu lõpus tuli kokku kirikukogu, kes mõnehädalise enamusega piiskopile siiski avaldas usaldust. Seejärel piiskop asus tagandama tema vastu tõusnud praosteid, arvates kohtadelt lahti praostid H. Kubu, A. Arumäe (Grünbergi) ja M. Heinami ja avaldades noomituse praost W. Thomsonile. Omal palvel lahkusid praostid H. Mähle ja F. Schiele, kuna praost J. Lattiku küsimus lahendus tema asumisega riigiteenistusse, Eesti saadiku kohale Kaunases. Vastasrind aga jätkas võitlust endiselt ja 12. sept. tulid Tallinnas kokku 58 kirikuõpetajat ning deklareerisid jälle oma soovi piiskopist vabanemiseks ja reformiks kirikus. Oma kohtadele jäid ka tagandatud praostid. 14. septembril segas vahele riigivõim, ja siseminister R. Veermaa korraldusel pandi seisma senise piiskopi, konsistoriumi ja kirikukogu tegevus. Eesti ev.-luteriusu kiriku hooldajaks määrati Jõhvi koguduse õpetaja, abipraost J. Varrik, kes ka kohe piiskopilt asjaajamise üle võttis ja tühistas praostite tagandamise. Hoolduse ajal võetakse revideerimisele kiriku põhimäärused, kus kärbitakse piiskopi võimu ja antakse kogudustele rohkem õigusi. Kirik viiakse rahvale lähemale ja 1940. a. kevadeks valitakse uus piiskop ja kiriku teised organid. Kõik

arutlused kiriku seniste tülide asjus aga lõpetatakse.

*

Nüüdsest alates võib kaupade väljavedu Eestist toimuda ainult majandusministri loal, ja, säilitades tootmistevõime senisel tasemel, valitsus väldib ka tööliste vallandamist käitistes. Majandusministrit varustas valitsus õigusega korraldada ainete jaotamist ettevõtete vahel ja nende välja-jagamist ametnikele. Ministri määruse kohaselt 18. septembrist alates lõpetati suhkru vabamüük ja edaspidi suhkrumüük toimub varustuskaartide järgi, igale inimesele 800 grammi kuus, hinnaga 50 senti kilo. Suhkruhinnad seega jääb endiseks. Suhkrust ja ka teistest sisseveetavatest toidainetest praegu on Eestis küllaldased, pikemaks ajaks ulatuvad tagavarad. Et piirata bensiini tarvitust, tõsteti bensiini aktsiisi, mistõttu bensiinihind seniselt 33—38 sendilt liitrist tõuseb 54—60 sendile; üldkasulikus liiklemises kasutatava bensiini hind aga jääb endiseks. Üldtarvitamiseks müüdava piirituse ja viina müügihindu tõsteti 10—15%, et seda samuti kui bensiinigi võimalikult rohkem säästa väljaveoks, vajalike tarbainete ostuks välismaalt. Uutes oludes kerkis tublisti juba ka Eesti või hind, ekspordivõlt 23 sendi võrra; siseturul või hind kerkis 15—20 sendi võrra.

*

Uute linnavolikogude valimiste tähtajaks siseminister R. Veermaa määras 15. ja 16. oktoobri s. a. Samale ajale määrati ka vallavolikogude valimised. Valimiste eeltööd algasid.

*

Uusi üliõpilasi Tartu ülikooli võeti võistluseksamitel vastu k. a. sügisel 399. Sõel oli tänavu eriti tihe, mõnes teaduskonnas tõusis läbikukkumute protsent kuni 53-ni.

*

Eesti karskusliikumise 50 aasta juubeli tähistamiseks peeti Tartus 16.—18. septembrini s. a. suurem kongress, kus peeti koosolekuid kaasaegsete karskusprobleemide arutamiseks ja mälestati austades Eesti uueaegse karskusliikumise rajajaid ja juhte V. Reimani ja P. Põldu, chitades nende mälestussambaid lilledega.

*

Ülemaailmsel maleturniiril Buenos Aireses, mis lõppes 20. septembril, tuli esikohale Saksa 36 punktiga, teisele kohale Poola 35½ p., kolmandale Rootsi 33 p. ja neljandale Eesti 32½ p., ning nendele järgnesid vähemate saavutustega veel 11 riiki. Lohutusturniiril, milles võistlesid kõrgema malekultuuriga 12 riiki, tulid esikohale Island ja Kanada. Eesti meeskonnas malemaailmavõistlusel esinesid P. Keres, Raud, Schmidt, Friedemann ja Tünn, ning meeskonna saavutust teiste maade kõrval peetakse väga heaks.

*

20. augustil suri 64 a. vanuses end. Ida-Harju praost ja Kose koguduse õpetaja Harald Vilhelm Põld. Kadunu oli tuntud kirikutegelasena ja tema algatusel asutati ka Eesti Misjoni Selts, mille juhatajaks ta oli kuni oma surmani. Samuti oli ta peatselt ilmuva püüli uue väljaande tõlki ja toimetaja.

Oma liiget

Eduard Alver'it

mälestab leinas

Välis-Eesti Ühing.

Koosviibimine Helsingi Eesti Seltsis Ludvig Juht'i kontserdi puhul.
Keskul istub Ludvig Juht.

Organiseeritud Välis-Eestist.

Helsingi eestlaste elust.

Paljude aastate järele olid seltsi ruumid tänava ka suvel jälle avatud. Seltsi juhatus otsustas küll eelmiste aastate eeskujul ka sel suvel seltsi ruumid sulgeda 1. juulist kuni augusti lõpupooleni, kuid pr. Schwalbe vastutusel ja hoolet jäeti ruumid siiski avatuks. Seltsi ruumides käijaid osutus 15—25 inimese ümber õhtu kohta. Seltsis käijateks peamiselt olid meie kohalikud noored, kes vesteldes ja tantsides õhtuid mööda saatsid. Tõsisteks seltsi sõpradeks olid ka kolm ungarlast, poliitnikumi üliõpilased, kes suvekuudeks olid siia tulnud praktilisi töid sooritama. Neid kolme hõimuvelle võis peagu iga laupäeva ja pühapäeva õhtul meie seltsis näha. Nendega olid kaasas ka mõned soome kolleegid. Keelte rohkust kuuldus meie seltsis nüüd õhtralt. Kodukeeleks teadagi oli eesti keel, ent selle kõrval võis veel kuulda soome, rootsi, saksa, ungari ja ka vene keelt.

Suvi on juba möödumas. Seltsi juhatus on jälle kokku tulnud, et alustada hooaja tegevusega.

Laupäeva õhtu, 26. augustil, kujunes meie seltsi elus üheks kaunimaks, meelepäralisemaks ja ka erakordsemaks õhtuks, sest sel õhtul esines meie seltsis kontrabassikunstnik Ludvig Juht, kes läbisõidul kodumaale viibis Helsingis.

Vaatamata sellele, et palju eestlasi ei olnud saabunud suvepuhkuselt veel tagasi linna, oli siiski saali kogunenud rohkel arvul inimesi. Nende hulgas ka meie seltsi sõbrad, kolm ungarlast.

Enne kontserdi algust tervitas pr. Leeni Vesterinen kaugelt tulnud nimekat külalist südamlikkude ja soojade sõnadega, rõhutades, et härra Ludvig Juht üle maailma tuntud suukunstnikuna, kellel on võõrrahvaste hulgas palju sõpru ja austajaid, kes on palju rännanud võõrastel maalidel ja on kaua elanud võõraste rahvaste ja võõraste keelte keskel, on siiski jäänud ustavaks oma rahvustundele, emakeelele ja eesti hingele, ning seda eesti hinge on ta püüdnud sütitada ka teiste eestlaste rinnas, kellega kaugel võõrsil on temal kokkupuutumisi olnud.

L. Juht prl. E. Kõresaare klaverisaatel esitas rea kontsertpalasid, nende hulgas ka kolm eesti helitööd: „Labajalavalss“, „Kallis Mari“ ja „Ema süda“. Kontsert lõppes mustlasromansiga. Kunstnik L. Juhti meisterlik mäng sütitas vaimustustuld. See küttis kuulajad kuumaks. Igale esitatud palale järgnes kiidutorm. Tuli lõpp, millele järgnes südamek kätesurumine ja tänuavaldused ilusa ja sisuka õhtu eest, mida lugupeetud külaline meile valmistas.

Härra Juhtile ja klaveril saatjale prl. Kõresaarele annetati lilli.

Peale selle oli võimalus veel kuulata soolaula ooperite aariat, mida ette kandis prl. E. Kõresaare saatel eesti ekskursiooniga siia sõitnud hr. Stahlberg. Ilus ja jõurikas bass-bariton kõitis kõiki kuulajaid ja lauljat tänati rohket kiiduavaldustega.

Õhtu kujunes tõeliseks kontsert-õhtuks, ja pealegi veel meie seltsi perele maksuta kontsert-õhtuks, mille eest võlgname südamlikku tänu kunstnikkudele Ludvig Juhtile ning hr. Stahlbergile.

Algas koosviibimine, vestlused, teejoomine ja tants. Pildistati. Lõppeks palus sõna hr. Juht. Lugupeetud kaugelt külaline jutustas lühidalt Bostoni Eesti Seltsi elustolust. Ta tõi Bostoni kui ka New Yorgi E. H.-seltside sõbralikke tervitusi Helsingi Eesti Seltsile. H. E. S. juhatusliige hr. Hart tänas armsate tervituste eest ja palus meie tervitusi siit põhjalast kauges läänes elavatele eesti seltsidele kaasa viia. A. J.

Väike matk külla Liepna eestlastele.

Ronin jalgrattale ja sõit algab Aluksnest (Marienburgist) Liepna suunas. Paari tunni sõitmise järele jõuan Liepnasse. Liepna on samanimelise valla keskus, kuhu ehitatud mõnikümend maja. Liepnas asub ka politseiüksus ja üks kompanii 7. rügemendi sõdureid.

Ründan esimesena Aluksne Eesti Hariduseltsi Liepna osakonna esimeest hr. Hollo't. Kohtan teda töökojas, sest hr. Hollo on elukutselt kingsepp. Oleme lapseõlvetuttavad, kuid aastate möödudes oleme muutunud üksteisele tundmatuiks.

Hr. Hollo on abielus lätlanaga, kes aga pole suutnud ära õppida eesti keelt. Ja ka kaks „troonipärijat“ — poega räägivad ainult läti keelt... Jutt pöörduv siinsete eestlaste seltskonnategevusele.

„Eestlasi on Liepna ümbruskonnas rohkesti, kuid väike osa on organiseerunud A. E. H-seltsi Liepna osakonna ümber,“ ütleb hr. Hollo. „On ka omad takistused ja puudused, ei ole organiseerimisvõimetega isikuid-tegelasi. Noored on avaliselt kistud kaasa kirevast maailmaelust. Kahjuks enamjagu eesti noori ei valda ka enam emakeelt. See on elu paratamatus, mille vastu võitlemine on raske, mõnikord ka võimatu. Kohaliku läti algkooli juures on küll eesti keele õpetaja, kes õpetab emakeelt 15-nele lapsele võõras miljöös. Õpetaja täidab formaalselt oma kohustused, kuid muu rahvuslik töö ei huvita teda enam. Tulemus on kõigile arusaadav.“

Vahepeal on meie juurde ilmunud keegi eesti noormees. Selgub, et on Paas'i-nimeline

eestlane, kuid ei oska enam emakeelt sõnagi. Ta on oma rahvusele täiesti kadunud. Jah, neid kadunud suguvendi-õdesid võime kohata laias maailmas tuhandeid!

Aluksne Eesti Hariduseltsi poolt on määratud Liepna osakonna tegevuse elustajaks hr. N. Tsetser, sest kohalikel seltsitegelastel puuduvad kogemused organiseerimistöös.

„Annab eriti tunda noorte tegelaste puudus,“ tähendab hr. Hollo.

Hr. Holloga teeme külaskäigu Liepnas asuva eestlasest veskirentniku hr. Ventseli koju. Jõudnud kohale, võtab meid eriti lahkelt vastu pr. Ventsel. Hr. Ventselit pole kodus. Vestleme pr. Ventseliga tükkike aega, süües magusaid kirsimarju. Hr. Ventsel on veskirentnikuks, kuna veskiomanikuks on ka eestlane prl. Sander.

Pr. Ventsel, sündinud Sisas, on pärit Võrumaalt, asudes Läti elama juba aastakümneid tagasi. On sagedasti külastanud kodumaad, olles ka XI üldlaulupeol Tallinnas. Oli kavatsusel ka tänavu Pärnu suvitama sõita, kuid ajapuudus ei lubanud. On jõudnud videvik ja pr. Ventselit ootavad õhtused toimetused.

Lahkume hr. Holloga alati lahkest pr. Ventselist. Alati, kui mõni välis- või kodumaa eestlane külastab Liepna, külastab ta ka hr. Ventseli kodu. Sest siin, võõrsil asuvas eesti kodus on suguvennad alati tere-tulnud.

Jõudnud hr. Holloga koju, ootab meid proua poolt serveeritud õhtusöögilaud. Hr. Hollo omab ka raadio ja keeranud selle Tallinna lainele, tuleb lõbus tantsumuusika. Ka proua ütleb, et eesti muusika meeldivat talle kõige paremini. A. Koikam.

Eesti surnuaiapäeva Aluksnes.

Aluksne eesti kogudus korraldas tänavu 20. augustil oma traditsioonilise surnuaiapäeva ilusal Aluksne surnuaial. Rahvast oli kalmistule kogunenud ka kaugematest valdadest, ligi 400 hinge. Külalistena viibisid Eestist kohal õpetajad Paul Kuusik ja V. Viks ning Välis-Eesti Ühingu tegelased B. Tiido ja Ed. Tiro. Jutuluse pidas Aluksne pensioneeritud õpetaja Feldmann.

Õhtul korraldas Aluksne Eesti Hariduseltsi peo Aluksne Seltskondlikus Majas, kuhu oli ilmunud erakordselt palju rahvast. Kava kohaselt kõneles Tartu kasvatusteadlane pr. Marie A ben teemal „Tähtsamad vead koduses kasvatuses“. Kõne oli väga hästi ette kantud ning kõneleja lubas tulevikus Aluksnes uuesti refereerida, puudutades ka rahvuslikku külge kasvatuses.

Peale selle esines „Vanemuise“ näitetrupp kolmevaatuslikus näidendis „Mülkasoo“, mis oma viimistletud mängu ja sisu poolest jättis publikule sügava mulje.

Piduõhtu kestis varahommikuni ja paljud pidulised veeresid oma vankritel alles päikesetõusu ajal koju.

Riia Eesti Haridus- ja Abiandmisselts

korraldas 3. septembril k. a. huvireisi 30 osavõtjale Lõuna-Lätis, Zemgalis ja Jelgavas. Sõidukavas olid järgmised kohad: Riia, Kekava, Ievaca, Mežotne, Bauska, Rundale ja Jelgava.

Huvireisi juhtis ja lähemaid seletusi andis seltsi juhatusliige A. Miil.

Eestlased Kopenhaagenis koonduvad.

„Eesti Kodu“ Kopenhaagenis on saanud võimaluse oma klubi-õhtuid jätkata siinses „Savoy Hotellis“ Vesterbrogades. Hiljuti oli esimene tutvustamisõhtu, kus ligi 25 inimest oli kokku tulnud.

Hooaja tegevuse algus ei ole veel kindlaks määratud, kuid arvatavasti sünnib see septembrikuu jooksul.

J. R.

Londoni eestlastest.

Raske on Londoni Eesti Seltsil olnud üldse eksisteerida, kuna liikmed pole püsinud, sest peamiselt elavad Londonis eestlased-keelepraktikandid, kes jäävad siia aastaks või kaheks ja siis lahkuvad tagasi Eestisse — omandanud inglise keele.

Alalisi siin elutsevaid eestlasi leidub vähem. On mitmesuguseid raskusi olnud, kuid need on ületatud ja suurima raskuse elas üle L. E. Selts, kui pidi Eesti saatkonna ruumest lahkuma ja uued ruumid otsima. Üürihind on siin kallis ja teiseks leidub vähe neid liikmeid, kes nägid L. E. Seltsil see-tõttu üldse tulevikku.

Eriti tänulik tuleb olla nendest raskustest ülesaamisest endisele esimehele hr. Harald Kadak'ule, kes energiliselt korraldas seltsi tegevust, liikmete arv suurenes ja külalisi käis rohkesti. Kui härra Kadak käesoleva aasta 18. juulil pöördus Londonist tagasi Eestisse, võis ta järgmisele esimehele üle anda kaunis rohkearvulise liikmeskonna kui ka raha, mis oli kogunenud liikmemaksudest ja külaliste annetustest.

Ka endine esinaine pr. S. Maripuu lahkus L. E. Seltsist Austraaliasse siirdumise tõttu ning samuti mõned teisedki juhatuse liikmed. Kujunes paratamatuks uue juhatuse moodustamine, mis toimus 16. juulil seltsi erakorralise koosoleku kokkukutsumisel.

L. E. Selts valis oma uueks esimeheks hr. E. J. Kollisti, kes elab juba 30 aastat Inglismaal, ja samuti kavatakse sinna veel pikemaks ajaks jääda senine esinaine prl. Hilda

Mitt. Kuna seni on just seltsi elavat tegevust takistanud asjaolu, et juhatuse pole kindel ega kauaaajaline, siis aitab see kindlasti kaasa ka seltsielu elavnemisele.

Peab tähendama, et liikmete arv kasvab jõudsasti. Samuti käib seltsis ka rohkesti külalisi. Prl. H. Mitt kavatakse korraldada gümnaasiumi lõpetanud eesti preilidele koh-tade leidmist Inglismaale L. E. Seltsi kaudu, mistõttu võivad suurened ka seltsi sissetulekud, kuna koha saanud preilid hea meele-ga nõustuvad selle eest seltsile annetama toetusena teatud summa.

Väga võimalik on ka, et lähemas tulevikus L.E.S. võib endale üürida juba suuremad ruumid ja sel viisil luua nagu kodu siinsetele eestlastele, kus viimastel oleks võimalus ka väikese tasu eest peatuda.

Juba praegustegi ruumide suhtes ei või nuriseda, kuna need asuvad keset linna Eesti saatkonna läheduses: 18, Harrington Gardens, London SW 7.

Suurimaks kavatsuseks on juhatusel praegu korraldada Londonis Eesti piduõhtu eest-pärase kavaga, kus ette nähtud pikema-ajaline pileтите eelmüük. Tegelikult võiks pidu korraldamisele tulla alles 1940. aasta veebruari- või märtsikuus.

Enne seda korraldatakse Londoni eestlastele ka jõuluõhtu kingitustega.

Praegu kuuluvad L. E. Seltsi juhatusse: prl. Hilda Mitt (esinaine), hr. E. J. Kollist (esimees), pr. Anna Karell (laekur), pr. Eha Ottas (abilaeur), prl. Lia Lintrop (kirjatoimetaja), prl. Julie Riiseman (varahoidja) ja pr. Alma Kalev ja prl. Valja Matvejeva juhat. liikmekandidaatidena.

„Postimees“.

Melbourne'is tegutseb Eesti Ühingu „Kodu“.

Ühingu ülesanne on olnud koondada võimalikult arvukalt Melbourne'i eestlasi ühingu ümber. Väheste liikmete arvu tõttu on korraldatud väheste kuludega üks kord kuus perekonnaõhtuid, missugustel on võimalust mõõda väikene eeskava, kus igakord esineb meie kaunis naiskvartett.

Ühingul ei ole senini võimalust olnud korraldada kirjanuslikke õhtuid, kuid ühingul on raamatukogu, mis kõigile liikmeile on kättesaadav.

Et kodumaaga sidet mitte kaotada, on juhatuse tellinud „Päevalehe“ liikmetele lugemiseks ja härra Losberg on andnud igakuise „Välis-Eesti“ numbril ühingu lugemislauda.

Proud valmistavad agarasti käsitöid loomiseks, et sellega ühingule sissetulekuid hankida.

Ühingul on oma keelpilliorkester. Ka oli ühingul kavatsus korraldada näitemänge, aga

Eestlaste vastuvõtt Soome paviljonis New Yorgi maailmanäitusel.

Keskel paremalt Soome näituse komissar Y. Paloheimo (heledas ülikonnas) surub konsul J. Kaivi kätt tervituseks. J. Kaivi kõrval seisab Soome peakonsul New Yorgis P. Vahervouri. Nende ümber eestlased ja soomlased rahvariietes.

et näitelava ehitamine suurte kuluduga seotud, siis tuli selle teostamine edasi lükata.

Kesknädalati on ühingul klubi-õhtud, kus aega viidetakse igasuguste seltskondlike mängudega, ja et male erilist poolehoidu paljude liikmete hulgas leiab, siis on alati ka maletajad platsis.

Meie seas on andekas noormees Herman Rosen, kes on meie ruume kaunistanud oma joonistustega: Tallinna vaated ja tuljakutants. Ka tegeleb ta luuletamisega. Jaanipäeva peol kanti ette tema luuletusi.

Melb. Eesti Ühingu „Kodu“ sekretär **H. Rendit.**

Eestlaste esinimine New Yorgi maailmanäitusel.

26. augustil korraldasid New Yorgi Haridusselts ja Eesti Vabadussõjalaste Ühing New Yorgi maailmanäitusel Rahuväljakul (Court of Peace) eesti rahvapeo.

Programm algas konsul J. Kaivi ingliskeelse kõnega. Konsul märkis, et kuigi Eesti ei võta osa maailmanäitusest, ei tähenda see seda, et eestlased ei hinda ega austa seda suurt ettevõtet, vaid et eestlased imetlevad selle näituse hiigellikkust ja hindavad tema suuri sihte ja mõju vastastikuse arusaamise arendamisel rahvaste vahel ja et näitusväljal esinejate eestlaste siht on oma esinemisega näidata austust selle ettevõtte vastu, kandes ette kallimat nende südamele: oma laule ja rahvatantse. Mär-

kides edasi, et eestlased on kindlad, et eestlaste laul vaba rahvana ei kustu kunagi, valgustas kõneleja üldjoontes Balti mere maid vallutanud imperialistlike võimude saatust, kes varem või hiljem on varisenud kokku. Rõhutades veenet, et rahva saatusi juhivad kõrgemad põhimõtted kui vägivald, märkis kõneleja eestlaste külmaverd praegusel äreval ajal ja ühtlasi valmisolekut oma kodumaa ja vabaduse kaitseks. Edasi andis kõneleja ülevaate Eesti neutraliteedipoliitikast.

Kõnele järgnesid ettekanded Vabadussõjalaste Ühingu meeskoorilt ja Haridusseltsi naiskoori hr. G. Pranspil'i juhtimisel, rahvatantsugrupi tantsunumbrid pr. A. Zimmermann'i juhtimisel ja duett prouade Linda Dreyman'i ja Beatrice West'i poolt.

Kõne ja ettekanded anti edasi valjuhääldajate kaudu. Ettekanded õnnestusid üldiselt hästi, kuigi suvise aja tõttu koorid ja tantsugrupp ei esinenud täies koosseisus. Kuulama oli ilmunud kogukas hulk, mille arvu sinne ajaleht „New York Times“ hindas 2000 peale.

Peale seda oli näituse juhatuse poolt korraldatud vastuvõtt esinemisest osavõtjatele Federal-hoones, kus esineti ühe lauluga ja hüüti Ameerikale „ta elagu!“

Sealt liiguti Soome paviljoni, kus Soome näituse komissar, härra Paloheimo, võttis külalisi vastu järgmise eestikeelse kõnega: „Minule on suureks rõõmuks ja auks teile ütelda Soome näitusekomitee nimel Soome

paviljoni tuleku puhul teretulemast. Olen veendunud selles, et teade teie külaskäigust võetakse vastu suure heameelega nii Soomes kui ka Eestis. On ju täiesti loomulik, et teie siin New Yorgi maailmanäitusel Eesti päeva pühitsedes ei jäta küllastamast oma hõimlaste ja naaber rahva näitust. Teie peaksite end tundma selles paviljonis kui oma kodus. Isegi teie keelt tuntakse siin paremini kui kuski teisel siin suurel maailmanäituse väljakul. See suur sõprus, mis valitseb meie kahe rahva vahel ja millest teie kahtlemata olete teadlikud, on rajatud väga kindlale ja kestvale alusele — veresugulusele. Praegustel segastel aegadel on põhjust rohkem kui kunagi varem neid hõimutundeid süvendada, et võiksime olla valmis aitama üksteist, kui selleks tekib tarvidus, nagu seda tegime iseseisvusvõitlusel 1918. ja 1919. aastal. Kuid ma loodan kindlasti, et niisugust tarvidust ei tule ja et Soome ja Eesti rahvas võivad rahus jätkata oma ülesehitavat tööd, mis on andnud hiilgavaid tulemusi peale iseseisvuse saavutamist kakskümmend aastat tagasi. Lõpetades oma lühikest tervitust, ütlen veel kord: Teretulemast!“

Tervitusele vastas konsul Kaiv soome keeles järgmist:

„Härra komissar ja lugupeetud soomlased! Lubage tänada teid Eesti Vabadussõjalaste New Yorgi Ühingu kui ka teiste eestlaste nimel soojade tervitussõnade eest! Teie tabasite õigesti selle külaskäigu sihti, rääkides meie rahvaste veresugulusest ja hõimutunnetest. Need on just hõimutunded, mis täna neid eesti mehi töid lauluga külastama oma vennasrahva ilusat paviljoni. See on tahe väljendada teadmist, et samuti kui meie rahvaid kodumaal ei suuda lahutada Soome laht — ei suuda neid tundeid kaotada meie rahva liikmete viibimine võõrsil. Need tunded ei kustu iialgi. Neid tundeid ei ole suutnud kustutada võõraste valitsuste surve sadandeid kestnud üksteisest lahusolemine. Ja kui ähvardab meie rahvaid mõnesugune hädaoht, lööb see vendlustunne eriti lõkkele. Olen kindel, et ükski meie rahvaste liikmetest ei saa jääda rahulikuks, kui meie haritud rahvaste kodumaa järele sirutab välja kätt mõni väline vägivald. Meil on sellest kogemusi ja siinviibivad lauljadsõjamehed mäletavad sügava tänutundega neile kakskümmend aastat tagasi osakssaanud Soome abi Eesti vabadusvõitluse päevil.“

Tervitussõnadele järgnevalt kandsid eesti koorid ette mõned laulud.

Hiljem oli Soome näituse komissari poolt korraldatud vastuvõtt juhtivatele tegelastele Soome paviljoni teisel korral. Vastuvõtul olid peale eestlaste veel Soome peakonsul, New Yorgi maailmanäituse abikomissar,

Soome lehtede esindajad ja Soome reisibüroo juhataja.

Üldiselt oli vastuvõtt soomlaste poolt väga sõbralik ja südamluk.

Bostoni Eesti Seltsi suvepidu.

Bostoni Eesti Seltsi suvepidu on muutunud traditsiooniliseks. Osavõtmine sellest on kasvanud aasta-aastalt, mis näitab, et kalevivaim ei ole veel surnud siin kaasmaalaste rinnus.

Tänavuaastane suvepidu peeti 29. ja 30. juulil seltsi esimehe Rein Kolka farmis, Warwick'is, Mass., mis on Bostonist umbes 90 miili eemal. Koht on kõrgele mäestikus, ilusas looduslikus ümbruses, ja sellepärast väga kohane koosviibimiseks.

Kui laupäev möödus piduvõõraste kogunemisega ja üksteisega tutvumisega, moodustas pühapäev peo peatipu. Koos oli ligi sada eestlast, suur hulk tulnud siia kaugelt, New Yorgi, Connecticuti ja Pennsylvania osariikidest. Kohal oli silmapaistvaid new-yorklasi, nagu konsul Johannes Kaiv abi-kaasaga, New Yorgi Eesti Haridusseltsi esimees August Pierce tütreaga, hr. Carl Vesckberg, hr. ja pr. Jansen, miss Anita Dreymann, v. Leevo perekond, hr. J. Okelman, prl. Beekmann, prl. H. Puss, hr. ja pr. Seeberg, hr. Jan Matson ja hulk teisi.

Bostoni seltsi liikmed teadagi olid kõik kohal: Ludvig Juht ja pr. Juht, Rein ja pr. Kolka, Nenn'i perekond, Carl ja pr. Sundbach, August Pillmann, Priidu Tammik, John Baltsar, hr. ja pr. Reinap, prof. ja pr. Viel, Oscar Loddy j. t.

Kahjaks jäid ära kavas ettenähtud näitemäng N. Y. Haridusseltsi tegelastelt kui ka koorilaulud N. Y. Vabadussõjalaste Seltsi koori poolt, kuna kõik tegelased polnud päralt jõudnud. Kõned aga kanti ette looduse hõlmas, läheduses olevas männikus.

Seltsi esimees Rein Kolka avaldas rõõmu, et nii palju kaasmaalasi oli tulnud kokku lähedalt ja kaugelt. Konsul Johannes Kaiv oma ilusas kõnes valgustas kodumaa poliitilist olukorda, märkides, et võõrsil valitseb selles asjas tihti valearusaamine. Rõhutas rahvustunde ja rahvusliku kokkuhoidmise tähtsust.

New Yorgi Haridusseltsi esimees Pierce toonitas eesti keele ja meelega säilitamise tähtsust võõrsil, peatudes New Yorgi Eesti Haridusseltsi saavutuste juures sel alal.

Apteeker Oscar Loddy Fitchburgist rõhutas eestlaste rahvustunde säilitamise tähtsust Ameerikas kaasmaalaste eneste heaolu pärast. Võrdles väljarändajaid ümberistutatud taimedega. Peab ikkagi säilitama nende juurte ümber vana maa mulda — eesti rahvus-

Detroidi eestlasi J. Tennury'te hõbepulmapeol 1. VII 1939.

tunnet, — muidu inimene võõras ümbruses hingeliselt närbub. Kontakt kodumaaga, kaasmaalastega annab uut jõudu rahvustundele.

Veel mõningaid lühemaid sõnavõtte ja selle järel lauldi ühiselt „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ ja „Ta elagu“ piduperemehele ja -perenaisele hr. ja pr. Kolkale. Kava lõppes pildistamisega ja pidulised siirdusid tagasi farmi, kus neid ootas kodune lõuna.

Peale lõunat algasid omavahelised lõbusused: ujumine, võidujooks jne. Aeg kulus kiirelt ja enne, kui võis aimata, jõudis lahkumiseaeg. Bostoni Eesti Seltsi suvepidu võis hästi kordaläinuks pidada ja see jättis kõige paremad muljed ja mälestused igale kaasmaalasele.

O. L.

Detroidi eestlaste elust.

K. a. heinakuu esimesel päeval pühitseti Detroidi eestlased hr. ja pr. Tennury'te hõbepulma. Detroidi eestlased olid suuremas enamuses kõik koos. Kaugemalt tulnud külalistest väärivad mainimist perekond Sarapuu Wisconsinist, pr. ja hr. Põld Milwaukeeest, hr. Ollin Chicagost, pr. ja hr. Dorbeck'id Kanadast, ja prl. Sarapuu New Yorgist.

Pidulaual paistis silma suur pulmakook,

mille valmistajaks oli eestlane kondiitor A. Korpe. Piduliste seas valitses arvamine, et säärast suurt kogu eestlasi pole Detroidi pidudel varem nähtud.

Lauakõne pidas V.-E. Ühingu usaldusesindaja A. Fred Vesterberg, kes juubilare tervitas Detroidi Eesti Seltsi „Kodu“ nimel, millele järgnesid sõnavõttud ja õnnesoovid.

Järgnes õhtusöök ning jalakeerutus, kuna meeldiva pulmamuusika eest hoolitsesid hr. Põld Milwaukeeest ja kohalik eestlane prl. Weeks. Lõbuküllane pulmapidu lõppes alles varahommikul.

Detroidi eestlaste elus leidis suvel aset ka teine märkimisväärne sündmus: kaua-aegne kohalik eestlane ning seltsi esimees B. K a n s m a n pidas oma uue maja ristseid, millest võttis osa suurem osa Detroidi eestlasi.

Harbiini Eesti Seltsi uus juhatus.

Harbiini Eesti Seltsi peakoosolekul valiti uus juhatus järgmises koosseisus: esimees konsul k. t. Aleksander L õ h m u s, abiesimees Gustav Pedaj, sekretär Rudolf J. Ramma, laekur Aleksander Torri ja varahoidja Karl R. Rautmann.

Ludvig Juht'i jumalagajätt Tallinna sadamas.

Mitmesugust.

SAABUNUD JA LAHKUNUD VÄLISEESTLASI.

Rootsi-Ameerika lüiniga sõitsid 18. augustil P.-Ameerikasse prl. Linda Aron, Valentin Intal ja Vello Karming. 2. septembril sõitsid Ameerikasse prd. Berta Hines, Alma Allik oma poja Mihhailiga, prl. Ksenia Nõmm, prd. Lydia Aule ja Elisabeth Kodil oma tütre Gloriaga, Paul Michel ja prl. Lydia Romanzoff. Sama laevaliiniga sõitsid 12. septembril üle ookeani prld. Aleksandra Meindorf ja Salme Sussi.

27. augustil saabus üle Inglismaa ja Soome Bostoni Eesti Seltsi tegelane V.-E. Ühingu usaldusesindaja Ludvig Juht, kes andis oma lühikese kodumaal viibimise ajal rea tähelepanuvääravaid kontserte.

Augusti algul saabus külaskäiguks kodumaale Harbiini Eesti konsuli abikaasa pr. Niina Lõhmus ning Ühingu liige Peeter Kõiv.

Nõukogude Venest saabus 13. augustil Liisa Teki, kes on Venemaal elanud 33 aastat. Venemaalt saabus veel kodumaale halastajaõde Anna Karus.

Augusti lõpul saabus Kaliforniast kodumaale külaskäigule Ühingu liige Aleksan-

der Mühlerg, kes on reisinud läbi kogu Euroopa ja Nõukogude Vene.

Rootsi-Ameerika liini kaudu siirdusid 18. sept. P.-Ameerikasse Ludvig Juht, Ühingu liige Aug. Koopu, prd. Julie Matiisen, Natalie Martinoff, Helmi Andresson oma tütreaga, Minni Green oma pojaga, preilid Lydia Nymän, Leonida Kaldma ja Madlena Mesek.

21. sept. lahkus kodumaalt Harbiini Eesti konsuli abikaasa pr. Nina Lõhmus, kes üle Nõukogude Vene siirdus tagasi Harbiini.

Rootsi-Ameerika lüiniga siirdusid veel 27. sept. P.-Ameerikasse Ühingu liige Aleksander Mühlerg, prd. Julia Barbolesku, Hilda Kopper, Margaret Kursell oma tütreaga ja Anna M. Fisher ning Mihael ja Albert Kaasik. Sama teed kasutas pääsemiseks Austraaliasse ins. Richard Kalpus oma abikaasa ja tütreaga.

HOIATUS L.-PRANTSUSMAALE ASUJAILE.

Viimasel ajal on Välis-Eesti Ühing saanud teateid, et mõned kaasmaalased, kasutades väljarändamishimuliste soove omandada võõrsil maad, neid on meelitanud

võõrsile kosjakuulutustega ja odava maa-
ostu võimalustega, kusjuures väljarändajad
on sattunud raskustesse. Sääraseid
juhtumeid on ette tulnud L.-Prantsusmaal.

Välis-Eesti Ühingu hoiatatakse kõiki, kes
soovivad niisuguste kavatsustega võõrsile
rännata, ning võimaldab igale väljarändajale
erapooletut informatsiooni ja nõuannet.

VÄLIS-EESTI ÜHINGU TEATED.

Seoses Läti eesti seltside tegevusega
arutas Välis-Eesti Ühingu juhatus Läti
eestlaste organiseerimisse puutuvaid küsi-
musi. Ühingu sekretär B. Tiido ja Ühingu
Tiro külastasid augusti lõpul piiritaguseid
eesti asundusi, kuna juhatusliige
K. Mauritz käis Riias.

*

Välis-Eesti Ühingu liikmeks on võetud
vastu: Feldmann, Salme, ametnik,
Nõmme. Kangur, August, kindlustustege-
lane, Tartu. Kiisküla, Leonhard, pangam-
etnik, Tartu. Laas, Alexander, New
York City. Lukats, Alma, riigiteenija,
Wellington, Uus-Meremaa. Margus-
Kettunen, Arved, elektrimontöör, Har-
biin. Otsa, Gustav, põllumees, Ahja vald,
Tartumaal.

ANNETUSI VÄLIS-EESTI MUU- SEUMILE.

Vabadussõjaaegne reservkapten K. A.
Paulus, kes praegu elab Lääne-Aafrikas,
Kullarannikul, saatis Välis-Eesti muuseumi-
le haruldase kingituse kogu. Esemete
hulgas väärivad tähelepanu pärismaalaste
poolt mitmesugusest puust nikerdatud ku-
jud Aafrika elanikest ja loomadest, 18. saj-
andist päritolevad pronksist kujud, mis
olid Aafrikas tarvitusel nõiakunsti juures,
Ashanti maakonna antiiksed kaalurasku-
sed, mida tarvitati ainult kulla kaalumisel,
puulõiked-maskid Kargu maakonnast, Ni-
geeriast, vanad noolepead, mis kaevatud
välja Kano maakonnast ja pärit 19. sajandist,
eebenipuust nikerdatud elevantikujud,
mahagonipuust lõigatud mehe ja naise
kujud Kano ja Kargu maakonnast, Nigeeri-
ast jne.

Harbiini Eesti konsul ja seltsi esimees
Aleksander Lõhmus saatis oma abikaasaga
Välis-Eesti muuseumile Hiina vasest tuba-
kasuõitsemise piibu, vanu Hiina raha-
sid ja Buddha kuju. Eriti väärtuslikud on
vanaaegsed Hiina rahad.

PETSERI TULEÕNNETUSE LÄBI KANNATANUILE ABI AMEERI- KAST.

Petseri suurest tuleõnnetusest tekkinud
raskused on leidnud vastukaja ka Ühend-
riikide eestlaskonnas. Nii on annetanud
tuleõnnetuse läbi kannatanuile:

New Yorgi Eesti Haridusselts \$ 38.25,
Baltimore Eesti Selts \$ 20.—, Bostoni Eesti
Selts \$ 15.—, San Francisco eestlased
\$ 5.50, Charles E. Kodil Los Ange-
lest \$ 10.—, Chicago eestlased \$ 8.—.
Kokku \$ 96.75.

BERLIINI EESTLASTE ANNETUS PETSERI TULEÕNNETUTELE.

Berliini Eesti saadik K. Toffer saatis
Välis-Eesti Ühinguile edasiandmiseks Pet-
seri tulikahju puhul kannatada saanute
abistamiseks Ekr. 141.95, missuguse sum-
ma Berliini Eesti saatkonna ametnikud ja
sõjaväelased on annetanud. Välis-Eesti
Ühingu andis raha edasi sotsiaalministeeriu-
midele.

ONTARIO EESTLASTE ANNETUS PETSERI TULEÕNNETUTELE.

Ontario Eesti Naisühingu saatis V.-Eesti
Ühinguile \$ 13.25 toetuseks Petseri tule-
õnnetusel kannatanuile. Välis-Eesti Ühingu
andis toetuse edasi sotsiaalministeeriu-
midele.

UUS CHARGÉ d'AFFAIRES TAANIS.

Eesti uus esindaja Taanis chargé
d'affaires A. Koern on jõudnud kohale
ja asunud oma ametikohuste täitmisele.
Paljud eestlased näevad vaeva Kopen-
haageni E. V. peakonsulaadi leidmisega,
kuna see on kolitud üle Aldersraagade 6,
tel. 2553. J. R.

JUMALATEENISTUSTE KORRAL- DAMINE VÄLISEESTLASTE KESKEL.

Jumalateenistuste korraldamise eestlaste
keskel väljaspool Eestit on konsistoorium
enese kätte võtnud. Otsustati jumalatee-
nistusi korraldada ka Helsingi eesti kogu-
duses.

LÉON DRUGMAND †

In memoriam.

Brüsselist tuli kurb sõnum, et sealne
Eesti aukonsul Léon Drugmand on
südamerabandusse surnud.

Ei tahaks nagu uskuda, et Léon Drug-
mand enam elavate hulka ei kuulu. Alles
möödunud aastal kadunu viibis Eestis, ja
seda juba teist korda oma lühikese ametis-
oleku ajal ning ta soovi oli jällegi peatselt
Eestit külastada.

Léon Drugmand armastas Eestit, nagu
oleks see tema teine kodumaa, kuid veel
armsamaks oli temale muutunud väikene
Brüsseli eestlaskond Belgia-Eesti Rahvus-

Léon Drugmand †
E. V. aukonsul Brüsselis.

liku Seltsiga, millise patronaatkomitee esimeheks ta oli. Tänu kadunule, võis selts elada ning tegutseda, sest ta toetas seltsi järjekindlalt nii rahaliselt kui ka moraalset. Nii on tema surm eriti valusaks hooberiks Brüsseli eestlaskonnale.

Léon Drugmand määrati aukonsuliks 1. nov. 1934. a. Kadunu oli „Société Belge pour la Fabrication des Cables et Fils Electriques“ peadirektor ja peaosanik, samuti mitmete kinnisvarade omanik. Kadunut jäi leinama poeg, kuna tema abikaasa suri juba mõni aasta varem.

Mälestus temast ei kustu iialgi Brüsseli eestlastel.

ELMAR KALME.

G. RÜDIGER †

In memoriam.

31. juulil suri pimesoolelõikuse tagajärjel Kopenhaageni Eesti peakonsulaadi kauaaegne sekretär G. Rüdiger ja 4. aug. roimus matusetalitus Marienburgi kremaatoriumis rohketel auavaldustega, kuna kadunu oli lugupeetud ja armastatud niihästi oma kaastöölise seas kui ka siinses eesti koloonias oma vastutulelikkuse ja nõu ning abi eest. Kadunut jääb leinama

abikaasa 10-aastase pojaga, kes nüüd pärast oma mehe surma kodumaale sõidab, kaasa viies mehe tuha.

G. Rüdigeri surma läbi kaotas sinne eesti selts „Eesti Kodu“, kus kadunu juhatusliige oli, oma parema tegelase.

Vaevahi leidub tegelast Välis-Eesti seltskondliku töö põllul, kellel nii palju töötahet ja energiat, ja kes ennastalgavalt laguneva seltsi töö etteotsa rakendub, nagu kadunu. Ta oli hea abikaasa — isa — poeg oma vanale emale Eestis ja sõber, keda käesolevate ridade kirjutaja kunagi unustada ei suuda. Kõikide siinsete „Eesti Kodu“ liikmete ja tegelaste nimel saadan sinule viimase tervituse: Sõber ja kaastööline, olgu sinule kerge kodumaa muld!

J. R.

KIRJANDUSLIKKE UUDISEID.

O/Ü. „Noor-Eesti“ väljaandel ilmus: Ajakiri „Tänapäev“ nr. 7. Hind 35 snt.

ÕIENDUS.

Nr. 8, lhk. 242, 1. veeru 1. kärke 16. rida ülalt (3. rida alt) on rea viimase sõnana trükitud „kõrge“, peab olema „nõrga“. Trükitud sõna annab vastupidise mõtte sellest, mis tahtsin ütelda. — Edasi, tuleb lugeda August Nigol (mitte Niggol).

H. H.

KURSISEDEL.

27. sept. 1939.

	Öst.	Müük.
1 Ingl. naelsterl.	Ekr. —	Ekr. 17.25
1 USA dollar	„ 4.17	„ 4.23
100 Prantsuse fr.	„ —	„ 9.75
100 Saksa riigim.	„ 167.00	„ 170.00
100 Soome marka	„ 8.47	„ 8.57
100 Läti latti	„ 77.00	„ 78.50
100 Belgia belgat	„ 71.75	„ 73.25
100 Itaalia liiri	„ —	„ —
100 Rootsi krooni	„ 99.50	„ 100.50
1 Austraalia naelsterl.	„ 13.75	„ —

Vastutav toimetaja: Jaan Mölder, tegevtoimetaja: Ed. Riisna; talitusjuht B. Tiido.

Ajakiri „Välis-Eesti“ ilmub Tallinnas iga kuu kord.

Tellimishind: välismail \$ 1.— (Ekr. 3.75 või vastav summa kursisedeli järgi muus rahas) aastas; Eestis, Lätis, Soomes ja Leedus Ekr. 2.50 aastas.

Väljaandja: Välis-Eesti Ühing, V-Posti 8, ehk postkast 100, Tallinn. Telef. 449-43. Tallinnas, 4. okt. 1939. a.

O.-ü. „Vaba Maa“ trükk, Tallinnas, 1939. a.

Lugupeetud väliseestlane!

Teie osavõtt 3. ülemaailmsest Välis-Eesti kongressist on avaldatud pildirikkas koguteoses

«Organiseeritud Välis-Eesti, album II»,

sellepärast tellige seda teost, mis sisaldab:

- terve kongressi käigu, ühes sõnavõttudega ning aruannetega V.-E. delegaatidelt ja kongressi resolutsioonidega
- Välis-Eesti organisatsioonide ajaloolisi kirjeldusi
- seni terves maailmas tegutsenud Välis-Eesti organisatsioonide ja koonduskohtade leksikoni.

Teos maksab välismaal \$ —.50, Eestis, Lätis, Leedus ja Soomes Ekr. 1.—

Kui Teie pole veel omandanud teatmeteost

«Välis-Eesti tegelased»,

siis on viimane aeg seda teha! Teatmeteos sisaldab 487 Välis-Eesti tegelaste elulookirjeldust piltidega ja maksab ühes saatekuludega välismaal \$ 1.—, Eestis, Lätis, Leedus ja Soomes Ekr. 4.—.

Väljaandja Välis-Eesti Ühing. Postkast 100, Tallinn.

Aeg kohustab!

Ule öö muutus Euroopa kaart ja miljonite saatus.

Iga päev toob põnevaid ja suuri uudiseid, mis teeb ajalehelugemise vajalikuks igale teadlikule kodanikule.

Kiirelt ja tõetrult valgustab suurajaleht «UUS EESTI» kõiki välismaa ja kodumaa sündmusi.

Tellides maksab «UUS EESTI» esimesel veerandaastal kr. 5.—, edasi iga kuu kr. 1.50. Välismaale kr. 5.— kuus.

«UUS EESTI»

toimetus ja peakontor
Tallinn, Pikk tn. 40.

Kes palju tahab, valib ainult ühe!

Kes tahab peale päevauudiste näha elu tema mitmekesisites avaldustes, kes otsib kirjutisi mitmelt huvialalt, kes tahab teada kõiki kodumaa sündmusi, kes oskab hinnata mõnusat nalja ja häid jutte, see

tellib ainult
„Rahvalehe“

«Rahvaleht» maksab tellides välismaale 1,15 dollarit kuus.

Address:

Tallinn, Estonia, Pikk 54-58